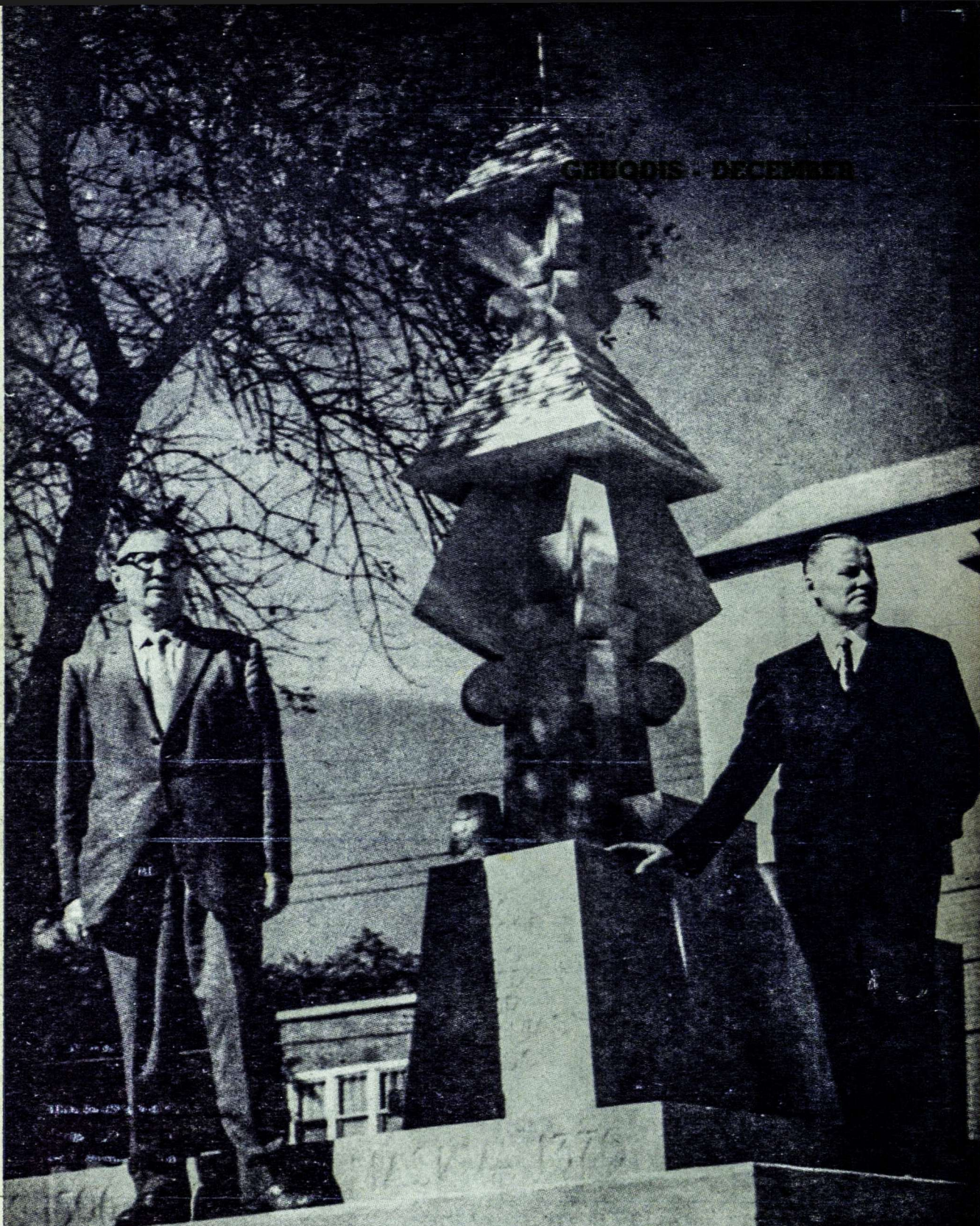


GREGOIS - DECEMBER



KADYS



KARYS

1960
10 (1367)

Redaktorius Zigmąs Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas Stasys
Butkus
Kalbinę dalį redaguoja Kazys
Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja
Vincas Jonikas
Administratorius Leonas Bileris
*
Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko
Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai
Laisvajame Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės žinios
V. A. Mantautas — Tremties Trimitas
Kunigunda Kodatienė—Šaulė Tremtyje

TURINYS

B. Beržinis — Paminklas žuvusiems dėl Lietuvos laisvės, pagal arch. J. Muloko projektą, pastatytas Čikagoje. (Prie paminklo stovi Nepriklausomybės kovų invalidai A. Liškevičius ir K. Dobilas)	Viršelis
V. Jonikas — Saga apie Arėjų Tautą	297
Z. Raulinaitis — Durbės Mūšis	299
P. Bliumas — Atmintinos nuotraukos	316
A. Musteikis — Daktaras živago	319
Šaulė Tremtyje	321
Karinės žinios	322
Kronika	324

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Lioginas Leknickas, Cleveland, Ohio. Vladas Rušas, Toronto, Canada. V. Šalkūnas, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave.
London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 174 Prince's Highway Arncliffe, N.S.W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Ame-
rikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10(1367)

GRUODIS - DECEMBER

1960



MIELIEMS SKAITYTOJAMS IR RĖMĖJAMS, KALĖDŲ ŠVENČIŲ IR
NAUJŲJŲ METŲ PROGA, NUOŠIRDŽIAUSI SVEIKINIMAI IR GE-
RIAUSI LINKEJIMAI.

K A R Y S

VINCAS JONIKAS

SAGA APIE ARĖJŲ TAUTĄ

1.

*Lietuva, tu tėviškė Europos,
Paslaptie, per amžius užmiršta!
Dar liepsnoji per kapus ir kopas
Kaip arėjų nuotaika karšta —*

*Jau seniai, už pasakų, legendų
Ir šventų aukojimo dainų
Baltijoje šviesi žemė skendo,
Upės keitė tekme vandeny.*

*Saulė dingo. Bėgo gyvulėliai,
Žmonės mantą krovė skubiniai.
Susiūbavo ant verpetų sieliai,
Pamojavo iškelti delnai.*

*Kas išliko, tam likimo lemta
Suvyniot nelaime į žodžius,
Apkabinti savo žemę šventą
Ir pradėti vaisių iš pradžios.*

2.

*Kalnas buvo priebėga pirmoji
Marių tvano ištikto žmogaus.
Ažuolai, per amžius iškeruoję,
Davė stogą, bičių ir medaus.*

*Ten Perkūnas pirmą ugnį kūrė,
Kad žmogus nešaltų ir žmona,
Kad vaikų sulauktų viso būrio
Ir tauta paliktų amžina.*

*Davė žmonai margą laimės juostą,
Ką sujuos, tas niekur nepražus.
Žmogui — arklą, sidabru įskruostą,
Kad pasaulis būtų vėl gražus.*

*Žmonės meilės priesaiką sulygo
Virš ugnies sunerdami rankas,
Apdūmojo naujo laiko žygį
Gimto žodžio šventąja šneka.*

3.

Žemė džiūvo, gyvuliai išalko
Po pirmosios potvynio žiemos.
Pasišūlė jau arklį į talką,
Traukė arklį, vežė vežimus.

Žmonės rugį sėjo žiemkentelį,
Dievo duoną raugė namuose —
Su gaideliais pirm saulužės kėlė
Ir kantrybe švietė jų dvasia.

Žmonai baubė jau pritvinkus karvė
Pagelbos iš josios melsdama,
Už tai davė sūrio jai kaip šarvo,
Kad stiprėtų vis jauna šeima.

Jie pasėjo liną, tokį šventą,
Kad užtektų pluošto į valias —
Ir giedojo, kaip linelis kentė,
Kol pavirto balta drobele.

4.

Žmonės vis tvirčiau į darbą kibo,
Augo sūnūs, dukterys būriais.
Vis poškėjo statomos sodybos
Ir šnibždėjo klėtys vakarais.

Kartais traukė per maružę tinklus
Gintarėlio pilnus ir žuvis,
Kartais kalė gero plieno ginklus,
Jei kas turtais jų susižavės.

Laumės geros glaudė prie krūtinių
Kūdikėlius motinų dorų
Ir tarnavo eidami lenktynių
Darbininkams pulkas aitvarų.

Amžiai bėgo. Tryško kaip verdenė
Vis platesnė gyvasties srovė
Ir pakalnėm dainos nusriuvėno,
Nuklegėjo pergalė žavi.

5.

Jaunas kraujas, žygių vis pasilgęs,
Laimės balso šaukiamas kentės —
Nepabūgę jokio kelio ilgio
Vis keliavo sūnūs iš genties.

Broliai ėjo tvirt naujų dvarelių
Sau žemes apjodami žirgais,
Laivužius ant juodmarių krantelio
Statė vaizbai devyniais langais.

O seselės broliams, kur išvyko
Per giružę, per marias galias,
Siuntė upėm žinią iš vainikų,
Leido pirmas metų gėleles.

Taip anie, jotvingiai ir vykingiai,
Nugalėjo kalnus ir marias —
Tapo marių išlandos vaisingos
Palytėjus kirvį ir bures.

6.

Plačios buvo tos nausėdų galos,
Atžymėtos ažuolų sveikų.
Dar prašnenka insėlos ir salos
Žodžiais tų nuskendusiu laikų.

Žmonės amžiams pagerbė ir kalną
Nepamiršę potvynio baugaus.
Mirusiuosius, jeigu nusipelno,
Pakavojo vis arčiau dangaus.

Ten Perkūną šlovino už ugnį,
Šviesą, tiesą, ginklą nuo šalnos.
Ant kalnelio prie marių bedugnių
Degė liepsnos laimės amžinos.

Lietuva, likai to krašto vardas,
Žemės klodų pasaka slapta!
Taip užrašė arklas tau ir kardas
Ir nemirti ryžtantis tauta —

VETERANAMS.

Atkurtos Lietuvos kariuomenės 42 metų sukakties ir mūsų sąjungos šventės bei jos dešimtmečio veiklos proga Centro Valdyba nuoširdžiai sveikina visus ramovėnus veteranus, linkėdama darnaus ir našaus darbo, vykdant savo užsibrėžtus tikslus ir siekiant savo tautai laisvės. Nepalūškime,

nenustokime vilties savo nelengvose gyvenimo ir veiklos sąlygose. Nenustokime pagarbos ir pagarbos jausmo savo pavergtai tėvynei — Lietuvai, belaukiančiai iš mūsų, iš visų laisvėje esančių lietuvių ir viso laisvojo pasaulio tokių darbų ir žygių, kurie atneštų jai laisvės dienas.

Centro Valdyba

DURBĒS MŪŠIS

1260 M. LIEPOS 13 DIENĀ

(Pabaiga)

Z. RAULINAITIS

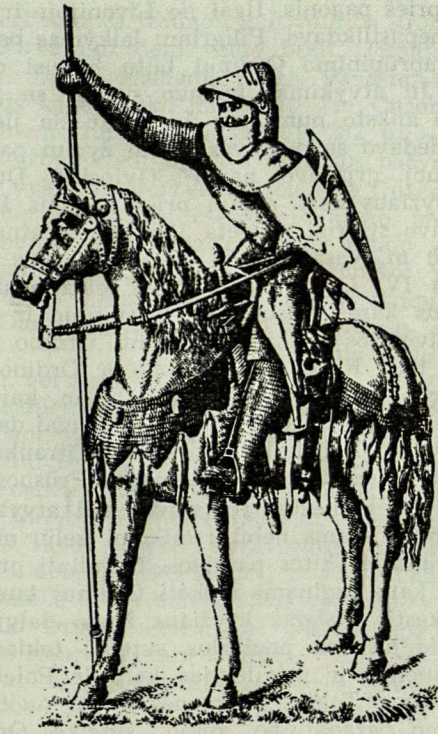
VI. ORDINO PASIRUOŠIMAI NAUJAM KARO ŽYGIUI PRIEŠ ŽEMAIČIUS

Magistras Burchardas von Hornhausenas ryžosi sutelkti dideles jėgas, kokių Livonija dar nebuvo mačiusi (Chudzinski). Nors Eiliuotoji kronika aiškina, kad naujo žygio pasiruošimų priežastis buvusi žemaičių sukeltas pavojus Georgenburgo piliai, o Dusburgas neįtikinamai teigia, jog jėgos buvo telkiamos tik maisto nugabenti Šv. Jurgio pilies gynėjams, tačiau šitiems kronikų teigimams prieštarauja karinių pasiruošimų apimtis. Pirmą kartą į Livonijos kariuomenės sudėtį įtraukiamos stambios jėgos ir iš Prūsų ordino.

Kad gautų paramą, pats Burchardas vyko į Prūsus ir ten išsuderėjo iš kryžiuočių ordino maršalo stiprių pagalbinių jėgų. Jis gavo 30 riterių piligrimų, tik ką atvykusių iš Vokietijos, pasiruošusių į Kryžiaus žygį, be jų dar būrį rinktinių riterių, reikia manyti nemažesnę už piligrimų ir apskiai vietinių karių.

“Abiejų kariuomenių, Livonijos ir Prūsų, rinkimosi bazė buvo Klaipėda. Maršalas Botelis ten ir atvyko su savo rinktinių vyrų būriu. Iš Ordino brolių išrinkęs tinkamiausią skaičių, Botelis dar pasiėmė ir kilmingųjų, Ordinui atsidavusių, prūsų (sambių, pamedžionių). O tie kilmingieji sambių vadai buvo, be abejo, atėję su savo žmonėmis. Eiliuotoji kronika paskui mini, kad kautynėse (prie Durbės) dalyvavę prūsai. O atskirai paminėti natangai ir varmiai. Visi jie nustoję daug žmonių” (Ivinskis, Durbė).

Popiežius Aleksandras IV, vienas iš palankiausių kryžiuočiams, savo privilegija iš 1260



Tipingas XIII a. riteris

m. sausio 21 d. leido jiems versti prūsus kalėjimu ir įkaitais stoti ordino kariuomenėn ir statyti ordinui pilis. Konstancos konsilijoje lietuviai skundėsi, kad riteriai prūsų žmones naudoja savo žygiuose į svetimus kraštus, juos kovose siųsdami į pirmąsias eiles ir pratindami bei ragindami juos žudyti ir deginti.

Livonijos kariuomenėje nebuvo tik žiemgalių, kurie jau 1259 m. buvo sukilę. Kronikos nemini ir lybių su lietgaliais, kurie visada talkininkaudavo vokiečiams, todėl, netenka abejojti, kad jie šiame žygyje irgi dalyvavo.

“Be Ordino riterių ir vietinių tautų rekrūtų, atskirą jėgą sudarė *pilgrimai*. Mūsų kronikas paprastai pažymi tokių svečių, kryžiaus kovotojų, dalyvavimą (Reim eil. 412, 1690, 1895, 5658, 6067, 10417). Tokie pilgrimai ieškodami atgailos už įvairias savo nuodėmes, dažniausiai atvykdavo laivais iš Hanzos uostų (Liubeko). Žinoma nereikia manyti, kad į kiekvieną iš Kūrrijos einantį raginimą skelbti kryžiaus karą (1250-1260 m. laikotarpyje jų buvo labai daug), būtų atvykusios gausingos, tūkstantinės jėgos. Paprastai pilgrimai vykdavo būriais su koku nors vadu, žymesniu kunigaikščiu. Atvykę į vokiečių Ordino žemes, jie čia buvo kryžiuočių įrankis. Jų uždavinys buvo dalyvauti ekspedi-

cijose prieš pagonis. Ilgai jie Livonijoje ir Prūsiose nepasilikdavo. Piligrimų laikymas be darbo ir aprūpinimo Ordinui būtų buvusi didelė našta. Jų atvykimas būdavo susijęs su koku nors iš anksto numatytu žygiu. Ir čia jie, arba, padėdavo savo galvas, arba, žygiui pasibai-gus, tuoj grįždavo namo" (Ivinskis, Durbė).

Kryžiaus karo akcija prieš pagonis žemaičius buvo stipriai pradėta 1259 m. ir atnaujinta 1260 m. vasario mėn., kai popiežius Aleksandras IV, Ordino prašomas, leidžia skelbti Kryžiaus karą Prūsiose ir Livonijoje ir paragina Livonijos vyskupus paremti Ordino kovą. Tačiau tarp Rygos arkivyskupo ir Ordino visą laiką vyko varžytynės. Todėl 1260 m. karo žygyje ir Durbės mūšyje vyskupų kariniai daliniai nedalyvavo. Tačiau į šį karą buvo įtraukti su-verbuoti prieš totorius piligrimai Prūsiose.

Be to, popiežius reikalavo, kad atvykstan-tiems piligrimams nebūtų taikomi keliu mokesčiai, muitai ir kitos pareigos. Negalinti prisidėti prie karo raginami mokėti Ordinui tam tikrą mokestį. Visiems kryžiaus žygio dalyviams ir prisidėjusiems popiežius suteikė tokias pat indulgencijas ir privilegijas kaip ir Palestinos kryživiams. Tokios priemonės ir dar nuodėmių atleidimo pažadai, be abejo, suteikė Ordinui daug piligrimų. Šita Kryžiaus karo akcija truko iki 1260 m. vasaros.

Tokiu būdu abiem Ordino šakoms pavyko suorganizuoti, kronikos žodžiais, "dvi gražias kariuomenes".

Iš Prūsų jėgos vyko į Livoniją dalimis. Vieną rinktinę grupę išvyko į Klaipėdą jau ankstyvą 1260 m. pavasarį. Likusi kariuomenė pajūriu išvyko į Klaipėdą vėliau. Iš Klaipėdos susijungę Livonijos ir Prūsų jėgos, Burchardo vedamos, turėjo traukti Nemuno žemupiu ir pane-muniais į Georgenburgą, kurį buvo apgulę žemaičiai. Tikslus jų žygio kelias, deja, nežinomas.

"Šitokiai mišriai ir margai savo sudėtimi kariuomenei vadovavo Ordino riteriai. Jie, paaukoję visą savo gyvenimą kovai ir ginklui, lyg kokie aktyvios tarnybos karininkai, turėdavo uždavinį vadovauti piligrimų ir vietinių gyventojų kariuomenei. Jei visos jungtinės kariuomenės galėjo būti keli, gal kokie ir penki tūkstančiai (tikrų skaičių neturime), tai poros šimtų riterių pakako, kad jie joje galėtų eiti vadų bei karininkų pareigas ir rikiuoti kitus į kovą." (Ivinskis, Durbė).

Iš šitos citatos atrodo, jog riterio vaidmuo viduramžių kariuomenėje yra netinkamai suprantamas. Lyginti tų laikų riterių su modernių laikų karininku yra visiškai netikslu. Jų abiejų paskirtys yra skirtingos. Karininkas yra skirtas vadovauti, kai riteris yra individualus

kovotojas. Riteris, kaip toks, įeina į sunkiųjų raitelių junginį ir niekam nevadovauja. Jis yra pagrindinis kovotojas. Taip kaip modernioj kariuomenėj, pav., tankas nevadovauja pėstinin-kams ar kitai kuriai ginklo rūšiai.

Jei riteriai išsidalintų po vietinių tūkstan-tinę kariuomenę, būtų nustota veiksmingiausios kariuomenės dalies, jos kumščio, riterių telki-nio, kurio veiksmai nulemdavo mūsų ar kau-tynes. Karininkų vaidmenį riterių daliniuose vykdė jų komtūrai ar vyresnieji, o vietinės kariuomenės būdavo vedamos savų vadų. Tas yra labai aišku iš kronikų.

Dr. Ivinskis čia dar nurodo ir spėjama Or-dino kariuomenės kiekį — 5000 vyrų. Reikia manyti šis skaičius yra per augštas. Juk žemat-čių kariuomenė, pagal kronikininką buvo tik 4000, be to, manoma, kad ir šis skaičius yra perdėtas, kaip ir visi apvalūs kronikininkų skai-čiai, ypač liečianti priešą. Taigi, jei žemaičių kariuomenė nesiekė 4000 vyrų, neįtikėtina, kad ji būtų apsupusi ir taip naikinančiai sutriuš-kinusi 5000 vokiečių kariuomenę ties Durbe. Atrodo, jog skaičiuojant Ordino kariuomenę, nereikėtų peržengti 4000 skaičių, gal geriau bū-tų laikytis tarp 3000 ir 4000. Iš viso XIII a. ka-riuomenės visuose kraštuose nebūdavo tokios didelės, kokios jos išaugo XIV a. ir vėliau. Dau-giau tikėtina Dr. Ivinskio nuomone, kad toje kariuomenėje būta poros šimtų riterių. Žinant, jog santykis tarp skaičiaus riterių ir vietinės kariuomenės įvairuodavo ir vidutiniai pasiekda-vo 10 ar 12, galima spėti, kad vietinės kariu-omenės Livonijos jėgose galėjo būti apie 2000. Šios kelios pastabos padės mums vėliau tiksliau apskaičiuoti Ordino jėgų dydį.

Žemaičių manevras

*Tuo metu lietuviai matė,
Kad daugybę narsiausiųjų
Pražudytų savo vyrų
Prie šitos tvirtovės sienų,
Jei ją pulti jie manytų.
Nuo puolimo atsisakė
Ir į mūsų ėmė ruoštis.
Jie tuomet neblaukė nieko,
Tuoj į Kuršą jie įpuolė.
Magistras prieš juos išjojo.
Su dviem puikiais būriais, (kariuomenėm, Z.R.),
Jie norėjo jų galią suvaldyti.
Jo kariuomenė buvo skaitlinga ir didelė.
Bet negelbėjo tai nieko,
Abiejų pusių jėgos
Ėmė jau į mūsų ruoštis;
Nes kautynės turėjo išspręsti
Ginčą tarp krikščionių ir pagonių.*

(eil.: 5583-5600).

Taip dainuoja kronikininkas apie lietuvių apgulą, kurią jie nutraukė nuo Georgenburgo. XIII a. pilis imti technika dar nebuvo priaugusi pilių statybos ir jų gynybos technikai, kuri vystėsi sparčiau. Todėl ataka paimti pilį, reiškė sunkius žmonių nuostolius. Tais laikais kaip taisyklė, pilys būdavo imamos ilgą apgulą, priverčiant jas badu pasiduoti.

Sužinoję besiantinančią didelę Ordino kariuomenę, lietuviai, tiksliau, žemaičiai, turėjo nutraukti pilies apgulą. Dar prisimindami 1256 m. vokiečių naikinantį žygį į Žemaitiją, žemaičių vadai, išnaudodami savo jėgų centrinę padėtį, veikdami trumpesnėmis vidinėmis linijomis, staiga pakeičia frontą ir meta savo jėgas į kitą priešų pilių juostos tašką, į Kuršą. Vokiečių kariuomenė jau bežygiuodama iš Klaipėdos Georgenburgo link sužinojo, kad žemaičių jėgos, staiga palikę apgulą, veržiasi į Kuršą. Žemaičių kariuomenė lyg koks magnetas veikė Ordino jėgas. Jungtinė kariuomenė staiga apsisuka ir skubiai žygiuoja pastoti kelią žemaičiams į Kuršo širdį Kuldingą.

Kodėl žemaičiai nestojo kovon su Ordinu ties Nemunu? Būtų galima rasti ne vieną atsakymą šiam klausimui, kad ir savo krašto apsaugojimą nuo priešų niokojimo, tačiau pakanka pastebėti, jog sunkiai šarvuotų riterių ir gurguolės sunkių vežimų varinėjimas tų dienų keliais būtų pakankama priežastis, privarginti Ordino kariuomenę bereikalingais sparčiais žygiais. Laikydami iniciatyvą iki pačio mūšio savo rankose, žemaičiai diktavo Ordino kariuomenei jos judėjimą ir tuo būdu galėjo pristiegti jai norimą kovos lauką.

Sis staigus žemaičių fronto pakeitimas išvedė Ordino kariuomenę iš Žemaitijos atgal į Kuršą. Iš puolančios jėgos ją pavertė besiginančia. Tas rodo puikų žemaičių vadų sugebėjimą ir tokio manevro geniališkumą, rodo žemaičių kariuomenės nepaprastą pasitikėjimą savimi, tikrumą, drąsumą ir neabejojimą, jog priešas bus sumuštas.

Žemaičiai, be abejo, žinojo apie vokiečių karinius pasiruošimus, jie žinojo vokiečių jėgų dydį ir jų tikslus. Todėl ir patys pasiruošė atitinkamai ir pakeitė savo tikslus. Jie šį kartą išžygiavo Kuršan ne vien grobio grobti, bet sunaikinti sutelktas didžiulias Livonijos karines jėgas.

Mūšio laukas

Priešų kariuomenės susitiko 1260 m. liepos 13 d. (šv. Margaritos dieną) Kurše ties Durbe. Kronikos nenurodo tiksliai, kur buvo pats mūšio laukas. Dusburgas sako, kad mūšis įvyko "in campo juxta fluvium Durbin" — lauke ša-

lia Durbės upės. Eiluootoji Livonijos kronika — "zu Dorben uf dem velde breit" (Reim 5650) — ties Durbe plačiame lauke. Panašiai sako ir Sembos kanauninko metraštis: "in Curonia circa flumen Durben" (Sr. Pr. I, 282 p) — Kurše prie Durbės upės. Ir kitos kronikos pažymi, jog mūšis vyko "in Durben". Tačiau be Durbės upės yra dar ir Durbės ežeras, iš kurio tas Durbės upelis išteka į Baltiją. Kiek kitaip skamba Dusburgo vertėjo Jeroschino kronikos posmas apie mūšio vietą: "bi einis wazzirs strande, daz man Durbin nande". (Sr. Pr. I 426 p. eil. 10, 696-97). Atrodo, jog čia kalbama apie ežero krantą, bet ne upę.

Pažiūrėkime kokias išvadas iš šito mūšio vietos aprašymo daro mūsų istorikai.

Kun. Pr. Žadeikis savo straipsnyje "Istorinis žemaičių mūšis su kryžiuočiais prie Durbės" (Naujoji Romuva 1931 m. Nr. 28) sako: "Rodos, kad neseniai pravesetasai geležinkelis Gluda-Liepoja perkerta patį mūšio lauką". Tas geležinkelis kerta balotą slėnį apie 6 km. į pietus nuo Durbės ežero, kai Durbės upė išteka iš ežero šiaurės vakarų kampo.

Nauburas, savo laiku lankęsis mūšio vietoje, sako: "Ežeras yra plačioje lygumoje. Krantai iš vienos pusės statūs, bet ne augšti, iš kitos — dumbluoti. Miškas apie porą km. į vakarus nuo ežero. Netoli Durbės miestelio yra pakilimas, kalva, kur dar matomos užsilikusios senovės sustiprinimų liekanos." (Tautos Praeitis I, 2, 1960). Pats Durbės miestelis, kuris yra prie ežero pietų rytų kampo, ir netoli jo pilis, 1260m. dar nebuvo įkurti. Nauburo nuomonė sutampa su kun. Žadeikio ir jis sako, kad mūšio laukas yra slėnis pietiniame ežero krante. Žemėlapis rodo toj vietoj pelkėtą žemumą, kurią sausina į ežerą prakastas griovys, gal seniau ten tekėjusio upelio liekana.

Dr. Ivinskis irgi yra tos nuomonės, kad mūšio laukas turėtų būti prie Durbės upės, šalia Durbės ežero, kuris yra apie 6 km. ilgio ir 1.5 km. pločio. Jis mano, jog Durbės upė kerta ežerą ir plaukia kiaurai jį į Baltijos jūrą. Ežero pietiniame krante būktai įteka vardu nepažymėtas upelis, apie 3 km. ilgio, per baluotą slėnį. Dr. Ivinskis mano, kad jis anksčiau buvo vadinamas Durbe, ir yra Durbės augštupis: "Toje vietoje, pietiniame ežero gale ir reikia ieškoti pačių kautynių vietos. Šitą baluotą slėnį lietuviai — žemaičiai 1260 m. kautynėse, bus, tur būt, panašiai išnaudoję, kaip prieš 24-rius metus Saulės-Šiaulių klampus liūnus. Kad kautynių vieta turėjo būti šlapia ar klampi, mums parodo kautynių aplinkybės. . . . Toje vietoje (pietiniame ežero krante) iki šiol yra išlikę Ordino vėliau pastatytos pilies griuvėsiai. Ji buvo

pastatyta 1263 m., tur būt, ryšyje su pralaimėtomis kautynėmis, toje pačioje vietoje, žinoma, sausesniame plote. . . . Matydami, kad kautynės yra nebeišvengiamos, žemaičių — lietuvių kariuomenės vadai pasiskubino užimti patogesnes pozicijas būsimoms kautynėms. Jie iš savo patyrimo gerai žinojo, kad drėgnose vietose yra labai nepatogu kautis sunkiais šarvais apsišarvavusiems kryžiuočių ir jų sąjungininkų raiteliams. Nors nė vienas šaltinis mums įsakmiai nepažymi, kaip, pav., apie Saulės-Šiaulių kautynių vietos pelkėtumą yra pažymėta Eil. kronikoje (Reim. eil. 1932 "ir were was in dem bruche kranc"), tačiau nėra pagrindo abejoti, kad kautynės įvyko prie Durbės upės (ant ežero kranto) pelkėtoje vietoje. Lietuviai ir čia, 1236 m., ir dar daug kartų savo kovose su kryžiuočiais, bus panaudoję prieš nenaudai vietos topografines aplinkybes. Charakteringas juk yra dalykas, kad tur būt, dėl to kryžiuočių kariuomenėje buvo iškeltas sumanymas kautis pėsčiams." (Ivinskis, Durbė).

Taigi ir šaltiniai ir mūsų istorikai, atrodo, sutaria, kad mūšio lauko būta prie Durbės upės, šalia Durbės ežero. Tačiau šaltiniai visiškai nemini jokios pelkės, ar klampios vietos mūšio lauke. Tą pastebime ir iš dr. Ivinskio citatos. Tačiau nežiūrint to, jis ir kiti istorikai prisipybę nori mūšio lauką padaryti pelkėtu!

Jei mūšis būtų vykęs pelkėtoje vietoje, kronikininkai būtų su malonumu tą pažymėję, juk tai būtų dar vienas vokiečių pasiteisinimas, kodėl žemaičiai juos sumušė. Tačiau kronikos to nemini, matyti, kad ten jokios pelkės nebuvo.

Negalima Durbės mūšį lyginti su Šiaulių. Šie du mūšiai yra visiškai skirtingi ir vykę skirtingose aplinkybėse. Šiaulių mūšis įvyko Žemaičiuose, vokiečiams nepažįstamoje žemėje. Tai buvo tik antras didelis Ordino žygis į Žemaičius. Todėl nenuostabu, kad arba jų kariuomenė paklydo, ar vadovų buvo tyčia paklaidinta, arba žemaičių buvo įviliota į pelkėtą vietą ir ten sumušta. Miškingoje ir klampioje vietoje riteriai ne tik negali pulti, t.y. duoti smūgį, bet negali net išsirikiuoti ištisomis linijom. Jei 1236 m. vokiečiai pakliudavo į spąstus sveltimate, nepažįstamame krašte, tai iš to negalima daryti išvadą, jog jie nepažino ir savo krašto. Durbės mūšis vyko Ordino valdomoje žemėje, kur jis turėjo savo pilių ir žinojo visus kelius ir pelkes. Be abejo, vokiečiai tas vietas žinojo neblogiau ir už žemaičius, kurie ten dažnai lankydavosi. Taigi manyti, kad žemaičiai

ties Durbė išviliojo vokiečius į pelkę yra naivu. Be to ta Durbės ežero pelkė yra visai atvira, neapaugusi jokių mišku, taigi iš tolo matoma. Koki tai spąstai?

Nesusipažinus su riterių ir žemaičių karine taktika, žinoma, kaip gi kitaip išaiškinti žemaičių pergalę, juk kariuomenės buvo lygios (yra istorikų manančių, kad vokiečių kariuomenė buvusi net didesnė už žemaičių)?

Senieji kronikininkai nesuprasdami tų laikų nei savųjų nei priešų taktikos, priešų laimėjimus teisindavo jų dideliais kiekiais. Naujųjų laikų istorikai pergalės priežasčių jieško nepalankiose aplinkybėse. Tačiau tikrą atsakymą, kaip Durbės mūšis buvo laimėtas, rasime tik taktikoje.

Mūšio lauko negalime jieškoti pelkėje, kuri yra Durbės ežero pietiniame gale. Jei šiais laikais ten yra klampynė, į kurią gal tik atsargus šienautojas gali įžengti, tai prieš 700 metų ten galėjo būti dar didesnė ir gilesnė pelkė, o gal ir ežero tąsa.

Tokios pat nuomonės yra ir geografai Antanas Bendorius, kuriam esu dėkingas už šį trumpą įtarą, kurį jis pavadino *Durbę prisiminus*.

"Kai 1937 metų vasarą atostogoms vykau į Estiją ir Suomiją, nutariau pakeliui sustoti ir aplankyti senąją ir išgarsėjusią Latvijos kuršių vietovę Durbę. Tai dariau netik dėlto, kad apie ją turėjau duoti Lietuvių Enciklopedijai straipsnelį (buvau geografijos skyriaus vedėjas), bet ir gundomas smalsumo savo akimis pamatyti tą vietą, kur mūsų proseneliai, vieni, be sąjungininkų, iškovoję didžiausią ir reikšmingiausią senojoje lietuvių tautos istorijoje pergalę.

Aplankęs Liepojoj iš anksčiau pažįstamą entuziastingą lietuvių bičiulį ir globėją, pritaikomojo meno mokyklos direktorių (gaila, jo pavardės šiuo momentu neatsimenu), jau sutekus išlipau Durbei artimiausioje (už 6 km) geležinkelio stotyje. Kadangi tą stotį sudarė tik vienas šalia bėgių padėtas prekinis vagonas, tai pasišoviau nakvynei nueiti į Durbę, kurią ir pasiekiau (kelis kartus pakeliui užpultas šunų) dar prieš vidurnaktį. Visas miestelis, kuriame anuomet buvo 525 gyventojai, jau miegojo kaip išmiręs. Tik vieno dviaugščio namo viename lange degė žiburys, o po juo iškaba 'viesnica' (atseit, viešbutis). Deje, nežiūrint mano kovingo ryžto laimėti nakvyne, man nepavyko nugaleti to viešbučio šeimininkės imigio. Turėjau naktelę praleisti išsitiesęs ant suoloelio priešais seną (XIII a.) bažnytelę, kuri savo didumu, spalva, stiliumi ir bokštu yra lyg dvynukė sėtė-senutė mūsiškės veliuoniškės.

← Latvijos 1:75 000 žemėlapiu lapo 5-Liepaja iškarpa su Durbės ežeru centre. Durbės upė išteka iš ežero šiaurės vakarų kampo.

Saulutei kylant iš kalvų, supančių Durbę iš rytų pusės, pakilau ir aš nuo suoloelio ir pradėjau dairytis po miestelį ir apylinkę. Paėjęs kokią šimtą žingsnių link ežero, kurio pietų rytų pusėj yra miestelis, išvydau milžinišką buvusios pilies apgriuvusį bokštą. Jis yra daug augštesnis ir, rodos, storesnis už Kauno, Liškiaivos ar Gedimino pilies Vilniuje bokštų liekanas. Pilies likučius sudaro ne tik tas vienas bokštas. Į šiaurę tyvuliuoja didelis, apie 6.5 kv. km. ploto, Durbės ežeras. Iš jo šiaurės vakarų kampo išteka Jiesies didumo Durbės upė. Pietiniu galu ežeras pereina į siaurą (800-1000 m), bet ilgą pelkę. Anuo metu, prieš 700 metų, kai įvyko ten garsusis mūšis, greičiausia, ta pelkė dar buvo ežero dalis. Mat, visi Pabaltijo kraštų durpynai-pelkynai (jų yra ten šimtai tūkstančių!) yra buvę ežerais-ežerėliais. Kai kurių, ypač negilių, ežerų apipelkėjimo procesas vyksta palyginti sparčiai. Prie tam tikrų sąlygų negiliam ežerui virsti pelke nereikia ilgų šimtmečių. Antai Dzūkijoje, į pietus nuo Šventėžerio, yra Ežerėlių kaimas, kurio vardas sako ten buvus jau žmonėms gyvenant ežerėlių, kurie visi pavirto durpynėliais-pelkynais. Ir Durbės ežeras yra ne iš giliųjų, vidurkinis jo gyylis tik 3.9 m., o didžiausias gyylis 8.1 m. Ežero pietinis galas seklesnis už kitas vietas ir dėlto prileistina, kad jo dalis virto pelke ne labai senais laikais. Mūsų laikais ežeras sujungtas iškasu per pelkę kanalu su Bartuvos intaku Vartaja (ne Vartaga, kaip prof. Kolupaila Lietuvių Enciklopedijoje rašė), kuriuo tolimesnė nuo ežero pelkės dalis nuteka į tą upę. Vadinasi, iš Durbės ežero abiejų galų yra išėjimai priešingomis linkmėmis. Iškasus išilgai pelkę kanalą-griovį ji pasausėjo ir patapo kultivuojama pieva. Skersai ją nuo Durbės ligi Liepojos nutiestas plentas.”

Durbės mūšio lauko reikia jieškoti sausoje ir lygioje vietoje, mišku neapaugusioje, kaip kad kronika sako: “uf dem velde breit” — plačiame lauke, bet ne pelkėje.

Ordino kariuomenė išskubėjusi atgal į Kuršą turėjo tikslą ne tik sulaukyti priešų vykdopus grobimus, bet ir sustabdyti tos didelės žemaičių kariuomenės veržimąsi į krašto gilumą. Pagrindinis Ordino kelias, jo jungtis su Prūsais, iš Rygosėjo per Kuldingą į Gruobyną ir Liepoją, o iš ten į Klaipėdą. Durbės ežeras, gi, yra betarpiai į pietus nuo to kelio. Ordinui buvo beveik gyvybinis reikalas neleisti žemaičiams perkirsti tą kelią ir gal net užimti kai kurias centrines Kuršo pilies. Todėl po skubaus žygio Ordino kariuomenė atsidūrė prie Durbės, kur atsirėmusi kairiu sparnu į Durbės upelį ji atsistojo skersai kelio į Kuldingą. Ten pro šiau-

rės vakarų ežero kampą eina kelias į svarbiausias Kuršo vietas: į Aizpūtę ir Kuldingą, į Gruobyną ir Liepoją ir į šiaurinius uostus.

Taigi mūšio laukas galėjo būti prie Durbės ežero šiaurės vakarų kampo ir prie Durbės upelio. Vakarinės ežero pakrantės yra augštesnės, lygios, reikia manyti nuo seno apgyventos, nes ten derlingos žemės, ne pelkės. Ten ir miškai galėjo būti gerokai iškirsti. Kitaip sakant pagal Durbės upelį ir išilgai vakarinio ežero pakraščio galėjo tęstis apie 1-2 km. pločio ruožas dirbamų laukų, kuriuose priešų kariuomenės ir susitiko. Rytinė ežero pakrantė yra ne tik raizyta, pelkėta, bet dar iš šiaurės ir iš vakarų apsupta ištisų pelkių juostų. Sava ar svetima kariuomenė ten įlystų kaip į aklą maišą, prarasdama manevro laisvę. Pagaliau tų laikų kariuomenės žygio metu gyvendavo iš krašto, tai ir turėjo laikytis arčiau prie tirščiau apgyventų vietų, nes pelkėtose vietose nepajėgtų apsirūpinti maistu. Toks naturalus vienas žygio kelias į Kuršo vidurį irėjo tarp Durbės ežero iš rytų ir Gruobyno iš vakarų. Tą kelią Ordino kariuomenė ir pasiryžo žemaičiams užkirsti.

Durbės pilies pastatymas neturi nieko bendro su mūšio lauku. Tais laikais ir vėliau pilys būdavo statomos ginti ar saugoti didelį kelią, kokią svarbią kryptį, ar plotą, bet ne prisiminimui, ir dar pralaimėto, mūšio.

Žemaičių kariuomenė

Dusburgas mini, jog žemaičių jėgos siekė 4000 vyrų. Žinodami kronikininkų pamėgimą perdėti, ypač priešų jėgų dydį, ši skaičių galime priimti tik kaip ribą, t.y. žemaičių nebuvo jokių būdu daugiau kaip 4000, bet galėjo būti gerokai mažiau.

Istorikas H. Lovmianskis XIII a. Lietuvoje randa tik 3 žmones 1 kv. km. Visai tų laikų Lietuvai jis priskiria 59,000 kv. km. ploto su 170,000 gyventojų. Žemaitijoje, tais laikais, galėjo būti apie 60-70,000 gyventojų (Nauburas). Dr. Ivinskis mano, jog tada Žemaitijoje galėjo būti kas 5-tas ar 4-tas žmogus karys, t.y. 20-25% visų gyventojų. Moderniais laikais skaitoma, kad apie 10% gyventojų gali būti mobilizuoti nežlugdant krašto ekonomijos. Tačiau yra žinoma, kad ir šiais laikais kai kurie kraštai tą procentą beveik padvigubinti gali.

Žinant tų laikų mažą pramonę ir menką ūkį, galima būtų priimti dr. Ivinskio skaičių — 20%. Taigi vien tik Žemaitija galėjo pastatyti 12-14,000 kariuomenę. Tačiau iš šaltinių patiriame, jog tokios didelės kariuomenės tais laikais nežinomos, o jei jos minimos tai tik dėl

kronikininkų fantazijos. Mat praveisti pilną mobilizaciją reikia stiprios centrinės valdžios. XIII a. tokios valdžios Žemaičiuose nežinome.

Jei insime, kad Žemaičiai galėjo patiekti 10% gyventojų kariuomenei, tai vis tik susidarytų 6-7,000 vyrų kariuomenė. Tačiau ją sutelkti vienon vieton tais laikais nebuvo įmanoma. Daugybė pilių ir pilaičių pareikalavdavo apie pusę jėgų įguloms. Tokiu būdu Žemaičių kariuomenė mūšio lauke galėjo siekti 3000-3500 vyrų. Be abejo jiems dar talkininkavdavo atskiri savanoriai ar bėgliai iš Lietuvos, Prūsų ir to paties Kuršo. Tačiau šaltiniuose nieko nėra sakoma apie ištisus dalinius iš Lietuvos, kurie būtų dalyvavę Žemaičių kariuomenėje prie Durbės.

Žemaičių kariuomenės organizacija nėra žinoma. Spėti galime, jog jie būrėsi daliniais apie savo bajorus, kurie, savo eile, telkdavosi apie sritinius kunigaikščius — kunigus. Tačiau jų organizacija turėjo labai skirtis nuo Ordino kariuomenės. Žemaičių jėgos sudarė judrią lengvą raitųjų kariuomenę. Livonijos Henrikas savo kronikoje aprašydamas lietuvius (kartu ir žemaičius), mini jų nepaprastą narsumą ir karingumą, jis kartu informuoja ir apie jų karybą. Lietuviai buvę tikra raitininkų tauta, savo lengvais ir mažais arkliais (žemaitukais) jie perplaukdavo net patvinusią Dauguvą, puldavo priešą partizaniškai, apiplėšę ir apnaikinę kraštą jie vėl pradingdavo. Žygyje jų kariuomenė sekdamas vežimų ar rogių gurguolė skirta vežti grobį. (Liet. Enciklopedija).

Archeologiniai radiniai liudija, jog lietuvių gentys, tais laikais, gyvai prekiaavo su užsieniais ir todėl turėję gerų ginklų. Kronikininkai mini ne kartą tuos gerus lietuvių ir žemaičių ginklus. Prie Durbės žemaičių šalmai ir šarvai blizgėję kaip veidrodiai.

Tačiau žemaičiai nesudarė sunkiai šarvuotų raitelių dalių. Jų arkliai buvo maži, lengvi, šarvuotė lengva, pritaikinta judriam karui. Apie žemaičių kariuomenės išvaizdą prie Durbės Daukantas taip rašo: *Vokiečiai patys Žemaičių povyziaus nusigando: Kaipogi vienos rindos meszkinose, kitos briedinose ir tauriuose traukszojo, o ant galvų arklių uodegas, tarp ragų kyszancias, vėjas plaikstė . . .*

Kronikose kautynių aprašymuose daug kur kalbama apie svaidomas jietis. Matyti vieni iš pagrindinių ginklų yra buvę tolimo veikimo — svaidoma jietis ir lankas. Lietuvių ginklai tais laikais turėjo būti geri, nes kai vokiečiai nugalėdavo lietuvius, tai pirmoj eilėj pasidalindavo jų ginklus. Iš lietuvių ginklų kronika mini skydą, jietį ir kardą (Reim. eil. 9880). Lietu-

vių kariai iš viso buvo gražiai ginkluoti ir šarvuoti; jie turėję:

“Daug gana šarvų brangiųjų

Jų šalmai iš aukso buvę

Ir žibėję kaip tik stiklas,

Ir visa graži šarvuotė.” (Reim. eil. 5014-19).

Ordino kariuomenė

Ordino kariuomenė buvo sudėta iš dviejų armijų, vienos iš Prūsų ir antros iš Livonijos žemių. Abiejose pagrindą sudarė riteriai, apie juos telkėsi jų ginkluoti tarnai ir vietiniai pašaukti kariuomenėn, kurie sudarė lengvųjų raitelių dalinius.

Apie pėstininkus ir gurguoles, kurias jie saugojo, čia nekalbėsime. Apie juos nieko nemini ir šaltiniai, nes mūšio eigai jis neturėjo jokios įtakos.

Kokio didumo Ordino kariuomenė galėjo būti? Jau anksčiau nustatėm jai ribą, ji negalėjo būti daug didesnė už žemaičių kariuomenę, t.y. tarp 3000 ir 4000 vyrų. XVI a. kronikininkas S. Grunau sako, kad vokiečių buvę net 11,000. Tačiau tai išgalvotas ir nieku neparemtas skaičius.

Kadangi šaltiniai paduoda tik keleta skaičių, o juos panaudoję turėsime vienerias lygtis su keliais nežinomaisiais, tai ir tikslų atsakymą vargu ar gausime. Iš tiesų — atsakymų gali būti keletas. Tačiau prisilaikydami tam tikrų rėmų ir naudodamiesi palyginimais, galime mėginti apskaičiuoti, kiek tų jėgų Ordinas ties Durbe išstatė.

Kronika mini, jog Livonijos magistras iš Prūsų gavo tik ką atvykusių jaunų piligrimų būrį iš 30 riterių. Be kilmingųjų — riterių, į kryžiaus karus vykdavo ir eiliniai žmonės. Daleiskime, jog jų būrys buvo bent 5 kartus didesnis už riterių, t.y. — 150 vyrų.

Be piligrimų riterių, Prūsai davė magistrui ir būrį rinktinių brolių — riterių. Kronika nemini, kiek jų davė, galimas dalykas apie tiek pat kiek piligrimų, reiškia apie 30. Tokiu būdu iš Prūsų dalyvavo apie 60 riterių. Tų laikų papročiu juos lydėjo po 3 tarnus, viso apie 180 ginkluotų tarnų.

Šaltiniai mini dar 200 sembų vado Sklodo vedamų, toliau mini pamedėnus, natangus, varmius ir kitus prūsus. Jų skaičiaus nepatiekia, bet ir jų galėjo būti apytikriai tiek kiek ir sembų. Tokiu būdu vietinės kariuomenės galėjo stoti apie 400 vyrų. Iš viso Prūsai galėjo sutelkti ir duoti apie 800 vyrų kariuomenę.

Tais neramiais Prūsiose laikais (Voigt) vargu ar jie galėjo duoti daugiau jėgų Livonijai kaip šį kiekį.

Livonija davė pagrindinę ir didžiausią Ordino kariuomenės dalį. Piligrimų riterių ir eilinių, Livonija vargu ar galėjo duoti daugiau už Prūsus. Tuo metu piligrimai buvo telkiami Prūsiose prieš totorių pavojų, be to į Prūsus buvo arčiau ir kelionė buvo saugesnė kaip į tolimą Livoniją. Galime daleisti, jog ir Livonijoje piligrimų buvo nedaugiau kiek ir Prūsijos armijoje, būtent 30 riterių ir 150 eilinių.

Kronika sako, jog mūšyje žuvo 150 brolių riterių, be visų kitų. Turime gi prisiminti, kad Durbės mūšis buvo naikinamo pobūdžio:

*Jie (broliai) buvo aplink apsupti
Pagonių kariuomenės. (Reim. eil. 5625-26).*

*Prie Durbės, mūšio laukuose,
Dar nė gintis nesuspėję
Čia kariuomenė pagonių
Vokiečius visus iškirto; (Reim eil. 5650-3).*

Be to Dusburgas mini dar ir kuršių smūgi vokiečiams iš užpakalio. Kitaip sakant vokiečiai ties Durbe pateko į "katilą". Taigi, nors kronikininkas ir sako, kad "vokiečius visus iškirto". vis tik reikia manyti, jog dalis jų prasimušė ir paspruko. Būsime arti tiesos, jei daleisim jog jų žuvo apie trys ketvirtadaliai. Taigi brolių riterių mūšyje galėjo dalyvauti apie 200. Iš jų 30 buvo iš Prūsų, tokiu būdu Livonija davė apie 170 brolių riterių.

Prie šito riterių skaičiaus reikėtų pridėti dar gal 10 danų riterių iš Talino (kur iguloje jų galėjo būti kelios dešimtys) ir švedų princa Karolį su savo palydovais, kitų 10 riterių. Viso Livonijos armijoje turėsime apie 220 riterių (su piligrimais). Juos lydėjo apie 660 ginkluotų tarnų.

Karolį ir danus iš Talino galėjo atlydėti apie 200 estų dalinys. Iš kitų vietinių daugiausia karių davė kuršiai, jų galime spėti buvus apie 1000 (kituose žygiuose paprastai jie duoda šimtais ir daugiau už kitas gentis), be jų lietgaliai, kurie gyvendami išsimėtę viensėdijomis (Eil. kronika), sunkiau surenkami, galėjo duoti gal pusę to, ką davė kuršiai, daleiskime apie 600 vyrų. Jei dar pridėsime mažų būrį neskaitlingų lybių — 100, tai vietinės kariuomenės Livonijoje Ordinas galėjo turėti apie 1900-2000 vyrų, t.y. apie 12 kartų daugiau kaip riterių. Viso livoniškė šaka greičiausia davė apie 3000 vyrų.

Tokiu būdu ties Durbe abi Ordino šakos galėjo išrikuoti apie 3800 karių, kurių tarpe šarvuotą kumštį sudarė apie 280 riterių. (įskaitant piligrimus riterius).



Vokiškas XIII a. pradžios smailas šalmas. Svoris — 2530 gramų.

Tais laikais Ordinui tai būta stambios jėgos. Reikia prisiminti, kad žygyje nedalyvavo Livonijos vyskupai ir jie nedavė nė vieno riterio ar vietinio kario. Be to Ordinas turėjo saugoti sukilusius žiemgalius ir laikyti pilyse igulas ir rezervą.

Ordino riterių šarvuotė buvo sunki, dažnai didžiulis puodinis šalmas, grandininiai, visą kūną dengianti šarvai, sunkūs, pailgo trikampio pavidalo skydai, ilgos ir sunkios jietys ir didžiuliai kardai, arba kirviai. Jų arkliai buvo dideli, stiprūs, tačiau sunkūs ir negreiti. Jie kartu su savo tarnais rikiuodavosi eskadronais, greičiausia komtūrijomis.

Ordino vietinių kariuomenės ginklavimas ir organizacija buvo panaši į žemaičių. Juos vedė savi kilmingieji, bajorai būriais pagal gentį. Kronika mini, jog sembų ginklai buvo: jietis, skydas, šalmas, kalavijas ir medinė buožė, kuri buvo labai veiksmingas ginklas prieš tų laikų grandininius šarvus. Panašūs ginklai dažnai minimi ir žemaičių rankose.

Vadovybė

Istorikai mano, jog Mindaugas rėmė Žemaičių kovas prieš Ordiną. Yra žinoma, kad visą kovų su Ordinu laikotarpį žemaičiai niekad nepuolė Mindaugo žemių, nei Mindaugas jų. "Yra daug pagrindo manyti, kad jis šitime Žemaičių kovų laikotarpyje, viena ranka pasirašydamas donacijas, kita veikė per žemaičius, kad jie nepasiduotų." (Ivinskis Durbė). Tačiau

yra atmesta nuomonė, kad pats Mindaugas dalyvavo ar net vadovavo Durbės mūšiui.

Istoriko P. Šležo nuomone ties Durbe žemaičiams vadovavo Aliminas kartu su Treniota, žemaičių kunigaikščio Vykinto ir Mindaugo sesers sūnumi. Senosios kronikos šiuo klausimu tyli. Atrodo, jog daugiau išivyrauja nuomonė, kad žemaičių vadu tada buvo Treniota. Tokią žinią paduoda net XVI a. kronikininkas Grunau. Jis vadina jį Tranyatho, buvusiu Vytenio ("Wittenus der Samayten bayer") maršalu.

Dr. Ivinskis savo studijoje apie Durbę šiuo reikalu taip rašo: "...esame linkę manyti, kad jis (Treniota) bent nuo 1257 m., kaip Žemaičių kunigaikštis bus vadovavęs žemaičių akcijai ir jų kovoms prieš vokiečius. Mes pažįstame jį ir toliau (po 1260 m) kaip didelį karo žmogų ... Bet, žinoma, visiškai įtikinančių argumentų apie Treniotos vadovavimą žemaičių kovoms iki 1260 m. patiekti negalime. Tačiau esame linkę manyti, kad jis, tęsdamas tas kovas keleri metai, bus vadovavęs ir Durbės kautynėms. Jo vaidmuo šitoje pergalėje yra beveik neginčijamas."

Vokiečių Ordino jungtinei kariuomenei, aišku, vadovavo pats Livonijos magistras Burchardas Hornhausenas, jam talkininkavo Prūsų maršalas Heinrichas von Botel.

VII. MŪŠIS

Didelio masto kova, arba tokia, kurioje dalyvauja skaitlingos kariuomenės, arba, pagaliau, kova, kurios pasekmės palieka gilius pėdsakus valstybės ar tautos gyvenime, arba jos istorijoje, yra vadinama mūšiu.

Mūšis kartais gali būti skaldomas į keletą ryškių ruožų, kurie vadinami kautynėmis. Mažesnio masto kovos karinėje terminologijoje turi taip pat kautynių vardą. Panašia prasme, tokia terminologija buvo nustatyta nepriklausomos Lietuvos kariuomenės Pėstininkų Kautynių statuto. (Svetimose kalbose mūšiui atitinka: battle, bataille ir Schlacht; kautynėms gi — fight, combat, Gefecht).

Taigi kalbame apie kautynes ties Klaipėda, ar Skuodu, bet apie mūšį ties Durbe, Šiauliais ar Žalgiriu. Daugelis mūsų istorikų, neįpratę į karinę terminologiją, dar vis "nužemina" Žalgirį, ar ir tą pačią Durbę, į kautynes.

Netikslu būtų vadinti Durbės mūšį Lietuvos, arba lietuvių pergale. Ties Durbe kovojo Žemaitijos jėgos. Nors žemaičiai priklauso lietuvių tautai, tačiau 1260 m. Žemaitija nepriklausė Mindaugo Lietuvai, ji buvo jo atiduota Ordinui. Tačiau ji nepriklausė ir Livonijai, nes Ordinas nepajėgė jos pavergti ir prisijungti

prie savo valstybės. Taigi, šios didžiosios pergalės garbę tenka atiduoti tam, kam ji priklauso, būtent — žemaičiams, kurie stengėsi išlikti nepriklausomi tarp Mindaugo pastangų įjungti juos vieningon Lietuvos valstybėn ir Livonijos Ordino troškimo užkariauti juos sau.

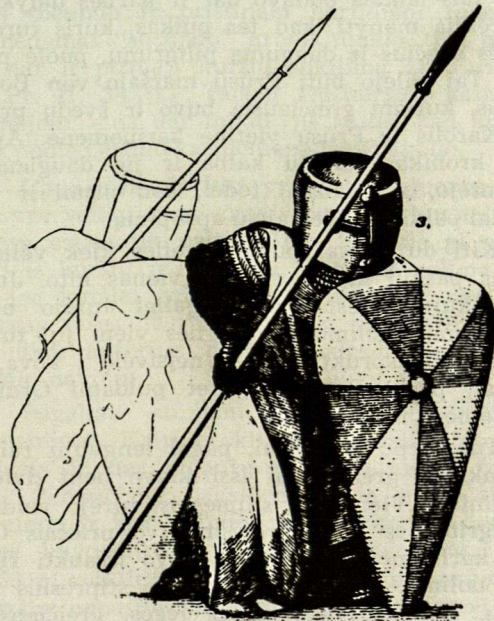
x x x

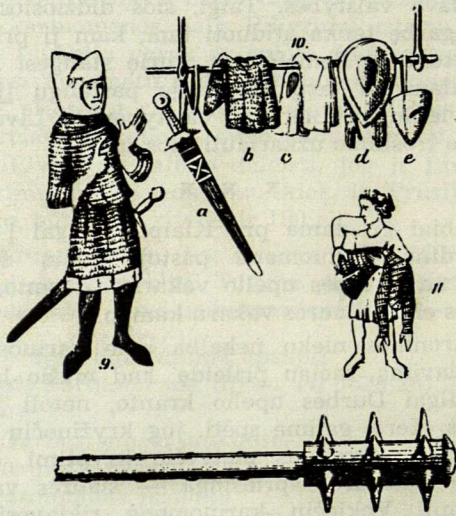
Skubiai grįždama pro Klaipėdą atgal į Kuršą Ordino kariuomenė pastoją kelią žemaičiams ant Durbės upelio vakarinio kranto, prie Durbės ežero šiaurės vakarų kampo.

Kronikos nieko nekalba apie kariuomenių išsirikiavimą, tačiau prileidę, kad mūšio laukas ėjo išilgai Durbės upelio kranto, netoli jo ištako iš ežero, galime spėti, jog kryžiuočių frontas buvo nukreiptas pietryčių kryptimi, o žemaičių — žiūrėjo priešinga — šiaurės vakarų kryptimi. Vokiečių kariuomenė rikiavosi pagal tų laikų paprotį: riteriai su savo ginkluotais tarnais sudarydami priekines linijas, vietinė, pagalbinė kariuomenė — užpakalines linijas. Išrikiuoti 280 riterių ir 840 jų raitų tarnų ištisa kautynių linija iš trijų eilių, reikia bent 600 m. fronto. Palikus gi dar ir tarpus tarp dalių, tokia kariuomenė turėtų arti 1 km. pločio frontą.

Visa jų kariuomenė galėjo būti padalinta, tų laikų papročiu, į tris pulkus. Didžiausiam vadovavo pats Livonijos magistras, kitam Prū-

Pėsčias riteris gynimosi linijoje





Kairėje — riteris iš XIII a. pab.; viršuje — to meto riterio šarvuotė: a) kalavijas, b) grandininiai šarvai (haubert, arba haubergeon vadinami), c) pošarvinis rūbas, arba gambison, d) skydas (targe, arba ecu) ir pirštinių, e) puodinis šalmas (heaume), dešinėje — tarnas paduoda šarvus savo riteriui, apačioje — kovos buožė (masse, arba tinel).

sų maršalas, trečiam kuris iš vyresniųjų komturų.

Dusburgas mini, jog Ordino kariuomenė puolė pirmoji. Kadangi susidurti su priešu pirmam tais laikais būdavo dar ir garbės dalykas, tai, reikia manyti, kad tas pulkas, kuris turėjo garbės svečius ir daugumą piligrimų, puolė pirmas. Tai galėjo būti Prūsų maršalo von Botel pulkas, kuriam greičiausia buvo ir švedų princas Karolis ir Prūsų vietinė kariuomenė. Apie juos kronika daugiau kalba ir jie daugiausia nukentėjo, greičiausiai todėl, kad pirmi ir giliausiai pakliuvo į žemaičių apsupimą.

Kiti du pulkai puolė iš eilės kiek vėliau, vienas paskui kitą, ar greta vienas kito. Juos rėmę kuršiai, estai ir lietgaliai turėjo būti paskutiniai puolimo eigoje, nes vieni jų, turėjo progos pasprukti beveik neįsivėlę į kovą, o kuršiai, pagal Dusburgą, net puldami Ordino kariuomenę iš užpakalio.

Tuo tarpu žemaičiai, pagal lengvųjų raitelių taktiką, greičiausiai išsirikiavo bent dviem skaidiniais. Vienas jų, silpnesnis, turėjo vaidinti pagrindines jėgas, ir išsirikiavo priešais Ordino kariuomenę. Jo tikslas buvo išsukti riterių puolimą. Antrasis skaidinys, stipresnis už pirmą, tikrosios pagrindinės jėgos, greičiausiai

išsirikiavo slėpdamasis miške, šone, pasirengęs smogti puolančius riterius iš šono bendra upės kryptimi. Taip galėjo atrodyti žemaičių jėgų išdėstymas.

Prieš pat mūsų vokiečiai sušaukė karo tarybą, iš kurios pasitarimų atrodo, jog nebūta veningos karinės dvasios jų kariuomenėje. Įvairios tautybės jautė viena kitai nepasitikėjimą. Štai ką sako Dusburgas apie nuotaikas Ordino kariuomenėje prieš pat mūsų:

“...kažkuris Pomesanijos (Pamedės) didikas vardu Matto, Pipino sūnus, kai jį brolis Henrikas Maršalas klausė, kaip pulti reikia priešai, tarė: palikime savo arklius toli nuo savęs, kad nebūtų mums vilties grįžti pas juos, ir priekime pėsti prie jų, ir taip žmonės netekę arklių pagalbos, liks kovoje, kitaip bėgti be abejo pasileis. Tam patarimui Danijos karaliaus kariuomenė iš Revalio (Talino), ir daug kitų pasipriešino, tvirtindami, kad dėl ginklų sunkumo negali ištvirti kare be arklių.”

Dr. Ivinskis šį įvykį taip nagrinėja:

“Jei prūsų-pamedžionių kilmingasis siūlė tokį patarimą, matyti jis žinojo savųjų ūpą. S. Graunan (Preussische Chronik I, 1876, 254 p.) sako, kad tas Mattas buvęs palaikytas išdaviuku ir pašalintas iš Ordino kariuomenės. Paskui jis, matydamas vokiečių bėdą, prišokęs jiems pagalbom su savo broliu Sclodo ir 200 vyrų ir buvęs užmuštas. S. Grunau mintį pakartojo L. David (Preussische Chronik IV, 30 p. Plg. J. Voigt, Gesch. Pr. III, 183 p. pst. 1). Bet iš kitos pusės reikia pažymėti, kad vietinių (latvių, prūsų) kariuomenės dažnai dalyvaudavo žygiuose pėsčios. Todėl, jei buvo siūloma visiems palikti arklius ir kautis pėstiems (net Ordino riteriams), to priežastis turėjo būti tereno pelkėtumas. Juk jokiū būdu riteriai nebūtų panorėję nusipėstinti vien dėl to, kad vietinių tautų kariai galėjo pabėgti. Iš tiesų, Danijos karaliaus kariai iš Revalio ir kiti ėmė priešintis tokiam projektui, nes su sunkiais šarvais pėstiems riteriams neįmanoma būsią kautis (SR. Pr. 1, 97 p.). Tokiu būdu Matto pasiūlymas liko atmestas.” (Ivinskis, Durbė).

Jei imti kronikininką pažodžiui, atrodytu lyg Ordino kariuomenėje nebūta pasitikėjimo, netikėta pergale. Bet tie žodžiai kronikininko galėjo būti iškreipti, ar iš viso nesuprasti. Siūlymas pėstiems riteriams pulti lengvus raitelius yra tikrai nesąmonė. Jei raitas riteris negali pavyti raito žemaičio, tai kaip jis gali jį pulti ir pavyti pėsčias? Apie “tereno pelkėtumą” iš viso ntenka kalbėti, nes ten jokios pelkės nebuvo.

Pamedėno Matto žodžius reikia suprasti kitaip. Šis gudrus prūsas, be abejo pažinęs žemaičių kovos būdus, žinojo jog žemaičiai tik ir laukia riterių puolimo. Matto žodžius reikia suprasti kaip atsargų patarimą ne pulti žemaičius, bei gintis, laukti jų puolimo ir tada elgtis pagal aplinkybes. Riteriai nusipėstindavo tik gynomosi atveju, kad sustiprintų pėstininkus ir lankininkus, palikdami užpakalyje, ar šonuose raitųjų rezervą.

Tačiau pasitikėdami savo smūgio taktika ir savo narsumu, be to būdami dar ir išdidūs, riteriai to protingo patarimo nepaklausė. Matto nubaudimas tik patvirtina, kad jis siūlęs gintis, tuo lyg ir duodamas suprasti, kad riterių kariuomenė puldama nepajėgs nugalėti žemaičių. O tokia mintis Ordino kariuomenėje galėjo reikšti karinės moralės smukdymą.

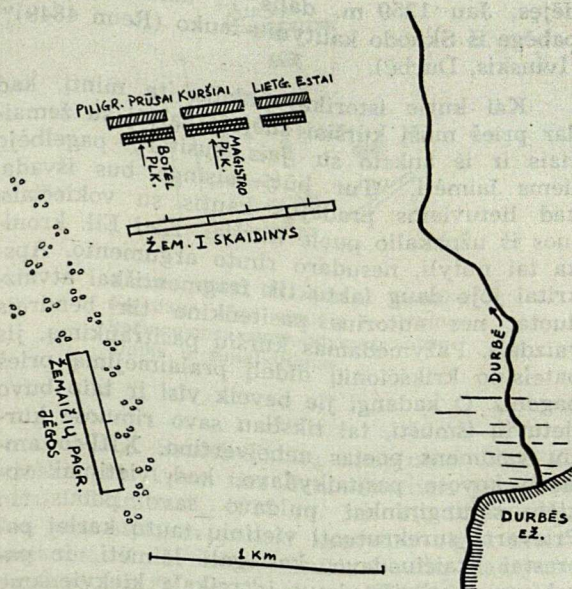
Toliau Dusburgas rašo:

“Tai padarius atėjo kuršiai prašydami nusižemine, kad jei Dievas duotų krikščionims pergalę, tai jiems moterys ir maži vaikai būtų gražinti. Jų prašymui nors broliai buvo gana palankūs, bendrai tačiau Prūsijos ir Livonijos žmonės pasipriešino, tvirtindami, kad su jų belaisviais bus pagal paprotį kare iki šiol laikytą.”

Šis įvykis pabrėžia koki nevykę santykiai vyravo mišrios Ordino kariuomenės tarpe. Jos vieningumas buvo labai jau įtartinas. Kuršių neištikimumą panašiai tik kitais žodžiais vaizduoja ir Eiliuotoji kronika:

*Kuršiai tada susigalvoja,
Ir tuoj jie tai įvykdė.
Tuo pačiu laiku
Jie nebenorėjo kautis.
Toks jų buvo nusistatymas,
Kurį jie tuojau įvykdė.
Šitaip jie tuomet sumanė:
“Jeigu broliai pralaimėtų
Gyvybę ir mūšio lauką,
Ir jų sąjungininkai pailstų,
Mes tada be ponų gyventume.
Ir vokiečiai neturėtų gyvi likti,
Kurie tarp mūsų Kurše gyvena”.
Todėl jie tuoj atsitraukė.
Kai tik estai tai pamatė,
Draug ir jie pradėjo bėgti,
Ir apleido mūšio lauką. (eil.: 5601-5617)*

“Tokiomis auspicijomis prasidėjo tos didžiausios Pabaltėje XIII-jo amžiaus kautynės, kokių nebuvo iki tol nei Prūsiose nei Livonijoje. Po pirmo susikirtimo kuršiai pasitraukė. J. Voigtas aiškina, kad jie, dėl savo abejingo



Bandomoji Durbės mūšio rekonstrukcija: I ruožtas, kariuomenės išsirikiavę mūšiu.

laikymosi, buvę paskirti rezervan (J. Voigt, Geschichte Preussens III, 184 p.). Šaltiniai mums apie tai nieko nekalba ir sako, kad kuršiai pasitraukė iš kautynių. Jų pavyzdžiu pasekė ir estai.” (Ivinskis, Durbė).

Keletas šaltinių mini apie kuršių pasitraukimą. Wartberge savo kronikoje rašo: “Curonibus secundo ir pristinam perfidiam relapsis”. Minėdamas “secundo” kronikininkas turi galvoje dar ir pirmąjį kuršių sukilimą 1236 m. (S. r. Pr. II, 34 p.). Tačiau Dusburgas, kaip jau minėjom, eina dar toliau, jis kalba, kad kuršiai net puolė Ordino kariuomenę iš užpakalio.

Chudzinski ir kiti yra tos nuomonės, kad tai yra vėliau sugalvota ir perdėta, kuršiai kartu su estais tik pabėgė. Dr. Ivinskis gi mano, kad iš kuršių ir vokiečių santykių galima spėti, jog kuršiai galėjo pulti vokiečius, nes Dusburgas rašęs 30 metų vėliau, kaip Eiliuotosios kronikos autorius, duoda tikslesnių ir konkretesnių davinių.

Pagaliau kuršiam rūpėjo, kad vokiečiai pralaimėtų. Kaip gi kitaip jie atsikratytų jų valdžia ir dar atgautų savo įkaitus iš žemaičių? Žemaičiams pagelbėdami jie galėjo tikėtis ir vieno ir kito. “Todėl persimetimas į lietuvių pusę buvo pirmas jų sukilimo ženklas. Nuo 1259 m. sukilę žiemgaliai jiems buvo pavyzdys. Kuršių nepasitenkinimas vokiečiais buvo padidėjęs.”

dėjęs. Jau 1259 m. dalis jų kariautojų buvo pabėgę iš Skuodo kautynių lauko (Reim 4849)". (Ivinskis, Durbė).

Kai kurie istorikai palaiko tą mintį, kad dar prieš mūsų kuršiai suėjo į sąlytį su žemaičiais ir iš anksto su jais susitarę pagelbėjo jiems laimėti. "Tur būt, teisinga bus išvada, kad lietuviams pradėjus kautis su vokiečiais, juos iš užpakalio puolė kuršiai. Kad Eil. kronika tai nutyli, nesudaro rimto argumento. Apskritai joje daug faktų tik fragmentiškai atvaizduota, nes autorius pasitenkino tik bendrais vaizdais. Pažymėdamas kuršių pasitraukimą, jis pateisino krikščionių didelį pralaimėjimą prieš pagonis. O kadangi jie beveik visi ir taip buvo lietuvių išmušti, tai tiksliau savo rimuose kuršių vaidmens poetas nebeįvertino. XIII-jo amžiaus kovose pasitaikydavo, kad vietiniai vokičių sąjungininkai puldavo savo ponus... Prievarta surekrutuoti vietinių tautų kariai paprastai skaičiuodavo, kas gali laimėti, ir pagal savo apskaičiavimus ir reikalą kiekvienam atsitikime savaip elgdavosi." (Ivinskis, Durbė).

Su tokiu dr. Ivinskio samprotavimu galima visapusiškai sutikti, nes ir Dusburgas apie įvykius toliau rašo taip: "Todėl kuršiai tokį gavo pasipiktinimą tikėjimu ir tikinčiųjų minia, kad kai broliai pradėjo lietuvius pulti, patys tartum atskalūnai iš užpakalio krikščionis priešiška užpuolė, visi beveik abiejų žemių žmonės, palikę ten brolius ir jų ištikimuosius pasitraukė."

Taigi, mūsų prasidėjo riterių puolimu, kurie atsidūrę į pirmąjį žemaičių skaidinį, apšaudomi strėlių ir svaidomų jiečių spiečių, inirte sekė judrias ir neskubiai besitraukiančias žemaičių linijas. Žemaičių pirmojo skaidinio traukimasis vyko tol, kol Ordino kariuomenės didžiama jau judėjo ir buvo išsibarsčiusi ilgame mūsų lauke. Pulkams iš eilės puolant Ordino kariuomenė galėjo būti išsitęsusi plote apie 1 km. platumo ir 1-2 kilometro gilumo. Tada atėjo laikas žemaičių šoniniam smūgiui, kurį vykdė antrasis skaidinys, pagrindinės jėgos, iš miško išilgai vakarinio mūsų lauko pakraščio bendra upės krantų kryptimi. Pakrikusią riterių liniją tas smūgis suskaldė į smulkias grupes ir prispaudė prie upės ir ežero krantų. Ap-sigrįžus pirmojo skaidinio linijoms atgal, Ordino kariuomenė pasijuto apsupta iš pietų ir iš vakarų.

Tuo metu, ordino kariuomenės užpakalyje likę lietgaliai, estai ir kiti, ėmė sprukti, o kuršiai, smogdami savo užkariautojams iš užpakalio, uždarė apsupimo ratą iš šiaurės.

Mūsų lauke liko kautis tik Ordino kariuomenės branduolys — riteriai jų tarnai, danų karaliaus kariai, o jiems padėjo prūsų daliniai sembo Sklodo vedami. Dusburgas toliau rašo taip: "Tuomet kai kurie Prūsijos didikai ištikimai brolius palaikė, kurių vienas iš Quednow sambietis Sklodo, Nalubo tėvas, sušaukdamas savo giminiečius ir draugus tarė: 'Šiandien atsiminkite gražumą rūbų, kurie jums brolių dažnai buvo suteikti, ir dėl gražios jų spalvos leiskite šiandien savo kūno rūbą žaizdų krauju nurausvinti, ir dėl midaus saldumo, kurį iš jų rankų ėmėte, gerkite baisios mirties kartumą išpažindami tikrąjį amžinos trejybės tikėjimą! Tai padarę pradėjo vyriškai kovą, ir tartum antri Makabėjai kovojo, ir pasidarė ten didelis karas, iš abiejų pusių daugeliui krinant'".

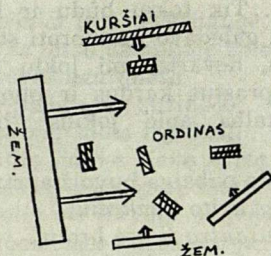
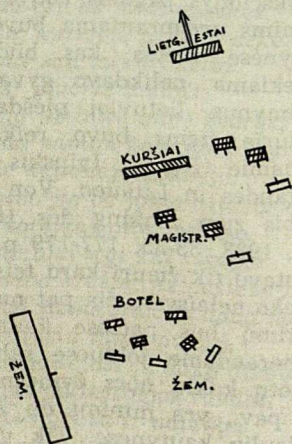
Šitą mūsų vaizdą dar papildė Eiliuotoji kronika:

*Broliai ir vieni jų vyrai
Besilaikė, nes jie manė,
Kad kariuomenė dar laikos
Taip, kaip čion jinaį atėjo.
Bėgti jie nė nemanė,
Nes jie tikėjosi turį pagalbos,
O ši gi juos apleido.
Jie buvo aplink apsupti
Pagonių kariuomenės.
Griebėsi jie apsiginti,
Bet visa viltis pradingo,
kad būtų laimėt galėję.
Visi kuršiai su kariuomene
Pasileido bėgti
Jie norėjo anksčiau už estus
Gelbėti savo gyvybę.
Tie gi bėgti gerai mokėjo,
Kaip ne kartą jau parodė.
Bepaliko toje nelaimėj
Broliai tik vieni su sambiais;
Tie ir minties neturėjo,
Kad kas nors būtų pabėgęs.
Daug todėl pražuvo vyrų,
Tų, kurie dėl krikščionybės
Buvo čion atėję į tą mūsų.
Apsuptų čia priešų buvo
Daug narsiųjų didvyrių;
Iškentėjo jie karčių mirtį
Prie Durbės, mūsų laukuose,
Dar nė gintis nesuspėjo.
Čia kariuomenė pagonių
Vokiečius visus iškirto;
Mažas tebuvo pasipriešinimas,
Kurį krikščionys darė iš savo pusės.
(eil.: 5618-5655).*

Kronika neduoda taktiškų kovos smulkme-
nų, ir kokiū būdu Ordino kariuomenė buvo su-
naikinta. Todėl, atstatant mūšio vaizdą, fanta-
zijai paliekama plati dirva, ypač jei neprisilai-
koma tų laikų taktikos dėsnių. Štai kaip mūšio
eigą nagrinėja dr. Ivinskis:

“Kuršiams pasitraukus, arba (Dusburgo
liudijimu) iš užpakalio vokiečius puolus, ir es-
tams lauką apleidus, Ordino kariuomenė buvo
pagonių *apsupta*. . . Vokiečių riteriai — kry-
žiuočiai buvo sunkiais šarvais apsikaustę. Tai
buvo mažos judamosios tvirtovės! Netekę ark-
lių, kuriuos lietuviai paprastai pirmiausia steng-
davosi sužeisti, jie iš visų pusių buvo lietu-
vių apsupti. Riteriai sustojo *ratu arti vienas*
kito. Stiprūs jų šarvai pakankamai galėjo ap-
saugoti nuo lengvų priešo rankos smūgių. Pa-
galiau ir patys kryžiuočiai, šitaip *ratu* vienas
prie kito sustoję, dar galėjo gintis. Paprastiesiems
ginklams, jietims, durtuvams, jų šarvai ne leng-
vai buvo įveikiami. Tik staigiu ir stipriu smū-
giu buvo galima tokį riterių pritrenkti. Todėl
savo kautynėse su kryžiuočiais paprastai tokiuo-
se atsitikimuose, apsupę iš visų pusių riterius,
susirasdavo stiprių ir ilgokų medžių kamienų
— jų kuokos tam buvo per trumpos ir nedide-
lės, — kurie buvo geriausias ginklas išvesti tokį
susispietusį krūvon būrį iš rikiuotės. Stai-
giu ir stipriu kamieno-raštuko smūgiu, kurį
smarkiai pirmyn stumti galėjo keli žmonės,
apsvaigintas ir per šarvus pritrenktas riteris
krisdavo žemėn. Tokiu būdu nupėstinti riteriai
būdavo išdaužomi, apsvaiginami, o paskui nu-
žudomi, ir išvelkami iš savo šarvų ir rūbų. Ši-
toku būdu, pav., buvo išžudyti 49 riteriai su sa-

Durbės mūšio II ruožtas: Ordino kariuo-
menės puolimas.



Durbės mūšio III ruožtas: žemai-
čių pagr. jėgų smūgis ir Ordino
kariuomenės suskaldymas, apsu-
pimas ir sunaikinimas.

vo magistrų Saulės-Šiaulių kautynėse (Plg. Z.
Ivinskis, Kautynės ties Saule-Šiauliais prieš 700
metų. “Trimitas”, 1936 m. Nr. 41, 979-980 p.
Ten yra pateikta panaši kautynių eigos inter-
pretacija. Z. Ivinskis, Saulės-Šiaulių kautynės
o.c. atsp. iš “Karo Archyvo” VII,28 p., žodžio
“boume” interpretacija dar nebuvo tiksli). Ten
yra pažymėta, kad jie buvę galų gale užmušti
“mit boumen” (ties Šiauliais, Z.R.) (“die Lit-
townen sie mit not Zu lest mit boumen velten
tot”. Reim eil. 1951-1952). Aiškiai užakcentu-
tas riterių apsupimas bei apgulimas Durbės
kautynėse suponuoja ir tokį pat kautynių epi-
zodą kaip 1236 m. kautynėse, nes kitaip įveikti
puikiai šarvuotą riterių buvo galima nebent atsi-
tiktinu smūgiu pataikant į menkiau apsaugotą
kūno vietą (Geriausieji ginkluoti ir apsišarvavę
buvo Ordino broliai. etc.). Taip turėjo būti iš-
žudyti kautynėse dalyvavusieji riteriai, pilgri-
mai, ir kitiems, kaip rašo Dusburgas, pasilei-
dus bėgti, jiems (kryžiuočiams) teko atlaikyti
visas lietuvių puolimo impetas”. (Ivinskis
Durbė).

Kaip tie nuversti nuo arklių riteriai, pla-
čiai mūšio lauke išblaškyti, galėjo susirinkti
krūvon ir sustoti ratu, tai tik vienas Dievas
težino! Pilių grovimo įrankio, sienagriovio raš-
to, pavartojimas prieš “sustojusius ratu” rite-
rius tikriausiai yra Viduramžių karo menui dar
nežinoma staigmena . . . Kaip jau minėta, Dur-
bės mūšis taktikos atžvilgiu yra visiškai skir-
tingas nuo Šiaulių mūšio įvykusio 1236 m. ir
šių dviejų mūšių kovos technikos negalima ir
lyginti.

Deja neišliko jokių duomenų, kaip gi pa-
galiau žemaičiai įveikdavo kovojančius riterius.
Žinant riterių pavienės kovos būdą, reikia ma-
nyti žemaičiai juos nugalėdavo talkos būdu, kai
du ar trys kariai vieningai veikdami, vienas at-
mušdavo riterio smūgi, kitas tuo pat momen-

tu smogdavo. Tik tokiu būdu ir lengvai ginkluoti raiteliai galėdavo apsidoroti su sunkiai šarvuotu riteriu, nevertodami jokių rąstų ar medžių, o tik įprastus kardus ir buožas. Pagaliau šaltiniai nekalba apie jokių "boume" prie Durbės.

Mūšio pabaiga buvo žiauri:

*Magistras krito kankiniu,
Draug pusantro šimto brolių.
Kai kurie ir piligrimai
Dievo valia į nelaimę tą pakliuvo,
Iškentėjo sunkių mirtį.
Kai kautynės pasibaigė,
Kas krikščionių bepaliko,
Brolių ir tarnų,
Sambių ir piligrimų,
Kurie nebegalėjo kautis,
Dėliai mirtinosios baimės,
Bėgo, kaip kuris galėjo
Čia, be abejo, pagonys
Sau laimėjo didį grobį. (eil.: 5656-5669).*

Dusburgas gi taip užbaigia mūšio aprašymą: "Galop po ilgo ginčo buvusio tarp tų brolių, leidžiant Viešpačiui, pergale pralaimėjo, nes visa jų kariuomenė jėga pabėgus paprastiesiems žmonėms buvo nuslopinta, ir krito tose kautynėse palaimintos Margaretės dieną Kuršo žemėje lauke prie Durbės upės brolis Burchardas Livonijos magistras ir brolis Henrikas Botel Prūsijos maršalas, ir su jais 150 brolių, ir iš Dievo tautos tokia daugybė, kad jų skaičiaus negirdėjau. Po tos kovos priešai sekė paskui bėgančius žmones, kas taip pasibaisėtinas dalykas buvo, kad trys ar keturi priešai šimtą krikščionių užmušė, arba su didele baime nuviję.

Štai kuo būdu sustiprėjo mūsų priešiniai daugybe grobio, arklių ir ginklų, kuriuos iš tiek tūkstančių užmuštųjų rankų pagrobė, ir dabar giriasi savo narsumu. Sutrink taigi, Dieve, jų narsumą, ir išblaškyk juos, kad sužinotų, kad ne kitas kas kovoja už mus, bet Tu mūsų Dieve."

Ordino kariuomenės likučiai dar bandė gelbėtis miške, tačiau kaip jau Dusburgas sakė, juos buvo apėmusi baimė ir panika, todėl ir miškas jų nebesaugojo:

*Netoli buvo daug gražaus miško
Augo čia gražūs lapuočiai,
Krikščionys tai pastebėjo.
Bandė greitai ten pasprukti,
Kad nuo mirties apsidraustų.
Ten jie bandė pasitraukti.
Bet daugybė apsigavo
Pasislėpti nepavyko.
Taip kariuomenė pražuvo. (eil.:5670-5678)*

Simonas Grunau savo kronikoje mini, jog lietuviai kovėsi 8 valandas mušdami priešus buožėmis (Keulen). Panašiai rašė ir S. Daukantas savo Lietuvos Istorijoje: "Abi pusės puolė it ne savėje viena ant antros, bet Žiamaicziai atrėmė savo randėtiniais brukliais meldžionių rindą ir kibo grumties vyras su vyru. Žiamaicziai juo ilgyn juo narsyn rėmėsi . . . pjovėsi, asztuonias adynas, vyras vyrą rumaliodami . . ."

Žuvusių ordino riterių skaičių kronikos, paprastai, paduoda tiksliai, nors kitos kronikos mini ties Durbe žuvus nuo 136 iki 200 brolių riterių. Tačiau niekur neminima kiek žuvo piligrimų ar vietinių karių. Voigtas sako, kad prie Durbės dar buvo paimta ir 14 ordino brolių nelaisvėn, kurių 8 buvo gyvi sudeginti dievų garbei, o kiti buvę nukankinti.

Prisimenant, jog XIII a. Livonijos ordine iš viso buvo tik keli šimtai brolių, šie nuostoliai jam buvo nepaprastai skaudūs. Tokių didelių nuostolių Livonijos ordinas neturėjo nei XIV a. kovose.

"Pažymėdamas, kad iš abiejų pusių daug žuvę (S.r. Pr. I, 96 p.: ex utraque parte pluribus cadentibus), Prūsų kronistas apgailėstauja, kad lietuviams tekę tiek (daug) tūkstančių ('tot milium') kritusiųjų ginklai, arkliai, šarvai. Iš to pasakymo, tikslesnių skaičių neturint, reikia manyti, kad be Ordino riterių, kurie, tur būt, tesudarė vos dešimtą ar kokia penkioliktą, dvidešimtą dalį visos kariuomenės, bus žuvę dar keletas tūkstančių kitos kariuomenės. Iš kautynių eigos aprašymo nematyti, kad daug kas būtų pabėgęs. Dusburgas vaizdingai aprašo, kaip likučiai buvo persekiojami, o Eilėtosios kronikos autorius prideda, kad pasislėpusieji lapuočių miške irgi buvę išžudyti . . . Ano laiko kautynių dalyviai į nelaisvę nebūdavo imami. Kaip krikščionys pagonis žudydavo vietoje, taip ir pagonims nesuprantama buvo kitoks elgesys. Kautynėse viskas, kas būdavo prieš ginklui pasiekama, nelikdavo gyva. Šiaip žygiuose į kaimynus, lietuviai plėšdami imdavo belaisvius, kurie jiems buvo reikalingi kaip darbo jėga namie (Plg. Z. Ivinskis, Geschichte des Bauernstandes in Litauen. Von den aeltesten Zeiten bis zum Anfang des 16. Jahrhunderts. Berlin, 1933, 33-35, 177-179 p.). Bet kautynėse viešpatavo tik žiauri karo teisė, neimant, paprastai, nieko nelaisvėn, čia pat nukauti. Daugumas piligrimų bus pačiose kautynėse radę mirtį. Mes nerandame jokiuose šaltiniuose atskirai paminėtų kokių nors žymesnių vadų ar riterių, kaip pav., yra minimi du žymesni vadai Saulės-Šiaulių kautynėse. Tik visai atsitik-

tini šaltiniai mums rašo, kad žuvęs čia švedų kunigaikštis Karolis "cum tota familia sua" (Apie švedų Karolio dalyvavimą rašo švedų rimuotoji kronika)... Švedų princo žuvimą mini taip pat Altenbieseno nekrologija (Eodem die fuit occisus magister Lyfonie, frater Borgardus der Horenhusen, et cum eo centum et XXXVI fratres et dominus Karolus dux de Sweden cum tota familia sua, et multi alii abierunt in conflictu christianorum in nomine Jesu Christi"). Žodis "familia" čia nereikš to princo giminės ar šeimos narių, bet jo palydovus. Su Karoliu, kuris savo tėvynėje negalėjo rasti sau tinkamos vietos (šitas švedų kunigaikštis buvo rengęs Švedijoje sąmokslą prieš Jarlą Birgerį. Paskui, nors kartą ir susitaikęs, bet bijodamas savo priešo keršto, Karolis išbėgo Livonijon. Ten jis pasižymėjo kovose prieš pagonis. Plg. J. Voigt, Geschichte Pr. III, 181-182 p. pst. 3.), buvo atvykęs, matyti, palydovų — kariautojų būrys. Apskritai, žymesnieji piligrimai, grafai ar kunigaikščiai, su savimi atvedavo ir daugiau kariautojų. Visi švedų kunigaikščio palydovai žuvo. Žuvo daug ir kitų piligrimų, žymių žmonių iš Vokietijos". (Ivinskis, Durbė).

Mūšyje smarkiai nukentėjo sembai, pamedėnai, varmiai, natangai ir kiti jame dalyvavę prūsai. Visų nuostolius Eiliuotoji kronika apgaili ir taip kalba apie mūšio betarpes pasėkas:

*Tai yra teisybė, magistras Burchardas
Buvo pusketvirtų metų
Livonijos magistras,
Kaip anksčiau aš esu sakęs,
Truputėlį gal ilgiau kiek;
Jo visi labai gailėjos.
Buvo tai narsus didvyris
Iš Hornhuzes giminės kilęs.
Kaip kautynės tos įvyko,
Jau esu aš jums apsakęs.
Tie, kuriems pabėgti sekės,
Ėmė sau ieškoti kelio
Per plačius laukus,
Lyg jie būtų buvę žvėrys,
Kad namon kaip nors sugrižtų,
Jie kelionėje skubėjo.
Buvo jie be jokio džiaugsmo,
Nuotai koj pilni pykčio.
Sambiai irgi kai sugrižo
Į savo kraštą, jie pastebėjo,
Kad jiems trūksta daug narsuolių,
Kritusių tame mūšyje.
Jie gailėjosi jų daug dienų
Kėlė gailėstingas raudas.
Ūpas prūsų ir natangų
Buvo irgi gana prastas.*

*Varmiai irgi nesidžiaugė,
Ir jie buvo užmokėję žmonėmis
Durbės kautynėse.
Jie visi draug sužinojo,
Kad maršalka irgi krito.
Jis lig šiol ne viena kartą
Pagonis buvo gaudinęs
Brolių vis turėdamas jėgą.
Dabar visos tosios sritys,
Jas išvardijau anksčiau,
Ėmė bendrai svyruoti,
Draug didi, maži,
Visi aiškiai atsimečė.
Atsiskyrė nuo krikščionių.*

(eil.: 5679-5718).

Visi kronikininkai sutinka, jog Durbės mūšio būta didelio įvykio. Dusburgas jį vadina "grande bellum", o Ditmaras "Magnum bellum" ir "grot strid".

Ties Durbe lemtingai pralaimėjo sunkių riterių tiesioginio smūgio taktika prieš lengvųjų raitelių manevrą ir lankstumą. Šiuo atžvilgiu Durbės mūšis bus visada įdomus ir vertas studijų ateityje. Čia daug didesnės kaip ties Skuodu 1259 m. jėgos susikovė ir dešimterio-pai geresniais rezultatais įrodė gerai vadovaujamų lengvųjų raitelių pranašumą.

Nors vietinių kariuomenės pasitraukimas iš mūšio lauko ir kuršių prisidėjimas prie žemaičių suteikė pastariesiems didelę persvarą, tačiau jei riterių smūgis būtų juos ištikęs, tai greičiausiai, nei ta persvara nebūtų žemaičių išgelbėjus. Žemaičių vadovybė pasirodė nepaprasto augštumo. Sumaniai manevruodama ji išvengė sutelktų riterių smūgio ir suruošė jiems tokį apsupimą — katilą, kokių karinėje istorijoje ne daug teužtinkame. Karo meno atžvilgiu tai viena iš gražiausių pergalių Žemaičių ir Lietuvos istorijoje.

Apie patį mūšį tuoj pasklido pasakojimai ir legendos išpuoštos stebuklais: "Buvo Alemanijos šalyje Dievui pasišventusi moteris kažkuriame vienuolyne, kuri buvo brolio Konrado iš Wucgwanger sesuo, kuris paskui buvo visuotinis Teutonų namų magistras, kuriai Viešpats pasirodęs, parodė šią kovą kažkuriame regėjime. Matė mat brolius ir jų ginklanešius su netikėliais kariaujant ir žūstant, ir jų sielas į dangų angelų nešamas.

Toki pat visai panašų regėjimą matė kažkoks kaimietis kūlėjas, paprastas, teisingas ir Dievo bijęs vyras Prūsų žemėje. Stovėdamas prieš savo namų duris, pamatė aiškiai ore brolius su lietuviais kariaujant, pašaukęs pas save savo šeimyną ir tarė: "Argi nematote, kaip mū-



Lignico mūšis 1241 m., tipingas dviejų skirtingų taktikų susidūrimas, pavaizduotas sėnėje graviūroje. Kairėje: totorių lengvieji raiteliai vartojanti judrią taktiką ir tolmo veikimo ginklus — lankus ir svaidomas jietis; dešinėje: vakarų Europos riteriai, sunkiai šarvuoti raiteliai, vartojanti tiesioginio smūgio taktiką ir artimos kovos ginklus.

su ponai broliai kovoja su netikėliais? Tai bėga kaip prūsai taip ir livoniečiai: tik broliai ir nedaugelis su jais, stovi kare vyriškai gindamiesi, iš visur apsupti priešų; o kai tik užmušami, dabar matau palaimintą mergelę Mariją, ir šventąsias mergeles ir Dievo angelus su jų sielomis žengiant į dangų. Tarp šių sielų, kaip abu matė, dvi buvo žymesnės už kitas, kurios buvo sielos brolio Hermano, vadinamo Saraceno, ir kažkokio brolio, vadinamo de Glisbergk, apie kurio padėtį statant Kristburgko pilį auščiau pranešta. Sutiko abu taipgi tame, kad visos sielos, kurių kūnai tame Kuršo susirėmime krito, išganytos buvo be vienos. Kuri buvo jos pasmerkimo priežastis, nežinau, Dievas žino. Iš čia suprantama, ir neabejotinai tikėtina, kad pats Kristus, per kurį nieko žemėje nesti be priežasties, šį praeitą ir būsimą atsiemetimo smūgį savo tautoje leido, kad šie nukautieji nupelnytą atlyginimą gautų danguje, išlikusieji gi pavojuose nusistatė vis labiau ir labiau sustiprėti tikėjime, ir sumuštų netikinčius, nes tikėjimo dorybė saugume yra pavojuje, ir pavojuose yra saugi, ir suprask geruose darbuose tą pat.“ (Dusburgas).

VIII. DURBĖS MŪŠIO PASEKMĖS

Žemaičių pergalė ties Durbe buvo ne tik skaudi vokiečių Ordinui, bet turėjo didelės reikšmės ir Pabaltijo tautų tolesniai politiniai raidai. Net Žalgirio pralaimėjimas nebuvo Ordinui tiek skaudus kaip Durbės: jis jau XIII a. viduryje sustabdė sėkmingai varomą vokiečių “Drang nach Osten”.

Trumpai suglaudę galima sužymėti šiuos Durbės mūšio pralaimėjimo padarinius vokiečių Ordinui:

1. Tuoj prasidėjo Prūsų sukilimas trukęs 14 metų (iki 1274 m.);
2. Sukilo Livonijos tautos: kuršiai, žiemgaliai ir estai. Tik po 7 metų kovų Kuršas vėl buvo vokiečių atgautas (1267 m.). Žiemgaliai buvo galutinai nukariauti tik po 30 metų (1290 m.);
3. Vokiečių įgulos tuoj pasitraukė iš pasienio tvirtovių; vokiečių rankose teliko tik žemės ruožas į šiaurę nuo linijos Kuldinga-Tukkum — Ryga, tarp Rygos įlankos ir Ventspilio. Žemaičiai įvedė savo įgulas į kuršių piliis. Mindaugo Žemaičių dovanojimo aktai nustojo savo visos reikšmės.
4. Vietinėse tautose pabudo vienybės ir solidarumo jausmas.

“Visa Ordino egzistencija iš pamatų buvo sudrebinta ir Prūsuoje. Jei vis dėlto kryžiuočiai šiaip taip, stovėdami ant bedugnės krašto, sugebėjo dar atsilaikyti, tai to svarbiausių priežasčių reikia ieškoti Romos Kūrijos skelbiamuose kryžiaus karuose.” (Ivinskis, Durbė).

Tokiu būdu Durbės pergalė kryžiuočių stiprius Lietuvos puolimus suvelino ir nužėdė. Tas leido Lietuvai susitvarkyti, ypač žuvus Mindaugui, kai kilo politinis krizis. Nauji kryžiuočių puolimai rado Lietuvą jau apsitvarkiusią ir pajėgią.

Mūšio pasekmes Eiliuotoji kronika taip apdainuoja:

Tai truko ne vieną dieną,
 Neapykantą visi turėjo
 Ir prie karo ėmė ruoštis,
 Jiems visiems labai tai tiko,
 Betgi turtingasis Dievas
 Siuntė paguodą maloniam
 Broliams Prūsiose esantiems,
 Kad savo ranka galinga
 Ir sumanymais visokiais,
 Nuo pat ryto iki nakčiai,
 Sembą ir kitus kraštus,
 Kurie buvo atkritę
 Neapykantoje nuo krikščionių,
 Pamažėliu nugalėjo.
 Tuos grąžino krikščionybei
 Karo žygiais ir gudrybėmis.
 Taip pakrypus tiems dalykams
 Kuršiai kreipėsi į lietuvius,
 kad jų pagalbą gautų,
 Kad lietuviai atsimintų,
 Kaip svarbiausiuoju laiku,
 Pasitraukė jie iš mūšio,
 Durbės laukuose kurs įvyko.
 Tą jų prašymą patenkinti
 Lietuviai sutiko greitai,
 Atsikraustė jie į Kuršą,
 Pasiruošę teikt pagalbą.
 Didis džiaugsmas buvo kuršiams,
 Buvo ūpas jų pakeltas.
 Jų krašte pilis stovėjo
 Dzintare jos buvo vardas.
 Buvo ten siųsti lietuviai,
 Ant pečių kad krautų broliams
 Nuostolių didžią daugybę.

Kuršiai buvo pasiryžę
 Dievo riterius gan greitai
 Iš savosios vyt tėvynės.
 Šie supratę tą dalyką
 Budriai užvedė sargybą.
 Dirbt nė viens neatsisakė.
 Kuršiai pirma neg manyta
 Vėl pasidavė pagonim. (eil.: 5719-5760).

Literatūra

1. Scriptores Rerum Livonicarum I vol., 1853;
2. Scriptores Rerum Prussicarum, 1863;
3. Lietuvių Enciklopedija, įvairūs tomai;
4. Z. Ivinskis, Durbės Kautynės 1260 m. ir Jų Politinis Vaidmuo, Karo Archyvas VIII ir IX t. 1937-38 m.;
5. Z. Ivinskis, Saulės — šiaulių Kautynės 1236 m. ir Jų Reikšmė, Karo Archyvas, VII t. 1936 m.
6. M. E. Nauburas, Durbės Kautynės, Tautos Praeitis I t. 2 sąsv. 1960;
7. J. Voigt, Geschichte Preussens, III Bd. 1828;
8. E. Chudzinski, Die Eroberung Kurlands durch den Deutschen Orden im 13. Jahrhundert, 1917;
9. H. Delbrueck, Geschichte der Kriegskunst, III Teil, Das Mittelalter, 1923;
10. F. Lot, L'Art Militaire et les Armees au Moyen Age, 1946;
11. C. Oman, A History of the Art of War in the Middle Ages, 1924;
12. C. Oman, The Art of War in the Middle Ages, 1953;
13. R. C. Smail, Crusading Warfare, 1956;
14. Spaulding, Nickerson, Wright, Warfare, 1937.

Eiliiuotosios Kronikos posmai versti P. Žadeikio (imta iš dr. Z. Ivinskio, Durbės Kautynės); Dusburgo Kronikos vertimai daryti prof. K. Kepalo, kuriam šia proga reiškiamas padėka.

KARIUI DEŠIMTMEČIO PROGA

Nuoširdžiai sveikiname ryžtingą ir ištvermingą KARI, Redaktorių, bei jo bendradarbius dešimties metų J.A. Valstybėse darbo sukakties proga ir linkime dar didesnės energijos, geros sekmės nenuilstamai dirbant Lietuvos išlaisvinimo darbe.

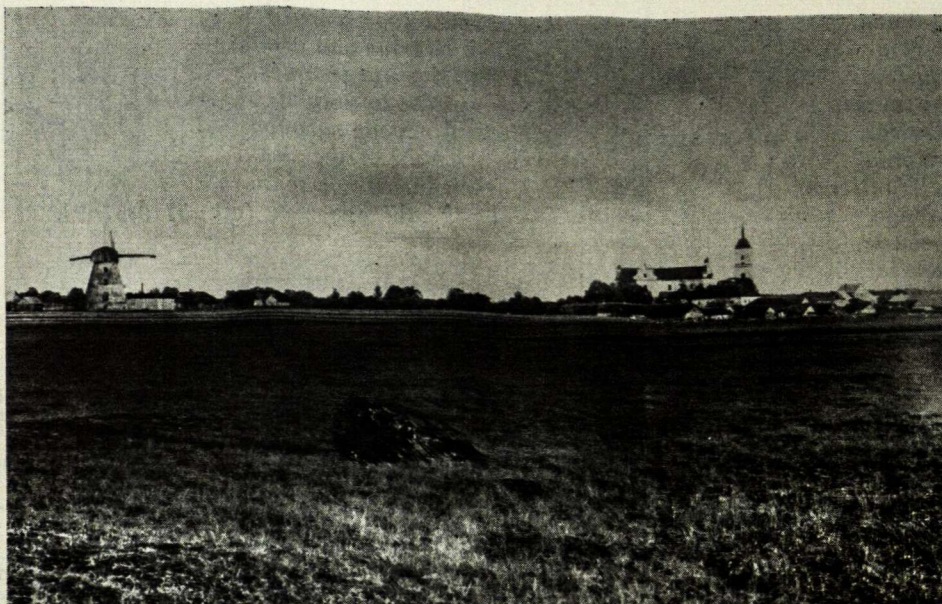
L.V.S. Ramovė Clevelando skyrius Visada su Jumis.

P-kas A. Jonaitis, Vice p-kas J. Smetona,
 Sekr. V. Apanius, Išd. A. Mikoliūnas,
 Kult. reik. vadovas Pr. Mainelis

N A U J Ū J Ū M E T Ū
ŠEIMYNIŠKAS SUTIKIMAS

KARIO ruošiamas, įvyks L. Atletų Klube, Brooklyne. Pradžia 9:30 val. vak. Dalyvavimas \$8:00 asmeniui, \$15.00 vedusių porai. Vietas galima užsisakyti raštu ne vėliau kaip iki gruodžio 18 d., iš anksto sumokant. Rašyti:

KARYS,
 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.



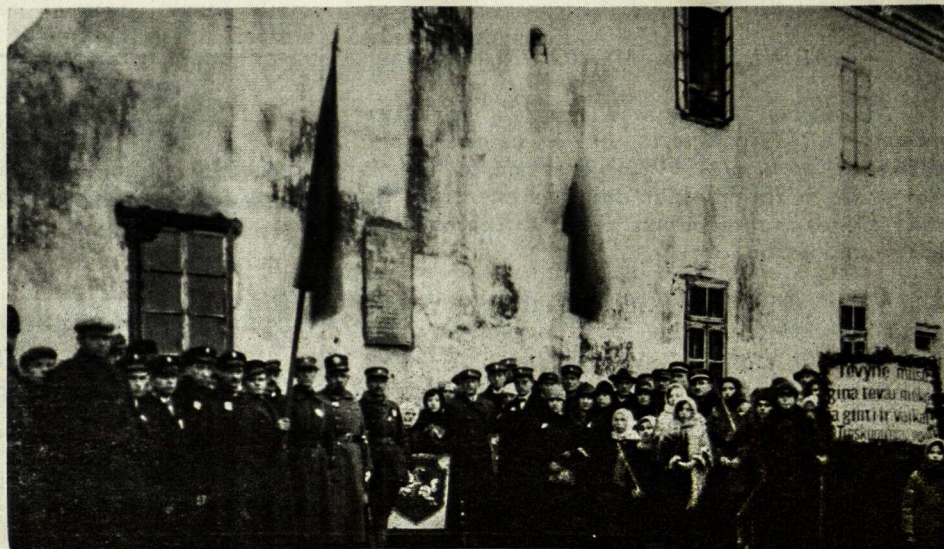
Troškūnų miestelis

ATMINTINOS NUOTRAUKOS

Tėvynę gynė mūsų tėvai, mokės ją ginti ir vaikai

Sunkiai iškovotą Lietuvos Nepriklausomybę, jos priešai vėl norėjo užgniaužti. Iš rytų ją puolė nuožmusis bolševikas rusas, vakaruose, atsibastęs su savo gaujomis, Kolčakas, o pietuose klastingasis lenkas. Bet visų jų ginklai ir dantys atšipo į kietą Lietuvos savanorių valią ir karštą troškimą laisvės.

Rusai — bolševikai gavę gerą smūgį prie Kėdainių, Šėtos, Pociūnėlių, Panevėžio ir kitose vietose galvatrūkčiais nešdinosi savo matuškos Rosijos linkui. Bermontininkai paragavę lietuvių kietą kumštį prie Radviliškio, sutirpo, kaip pavasarį sniegas. Lenkai, kurie nėra tokie drąsūs, kaip patys apie save mano, nevienas



Iškilmės paminint lenkų sušaudytus Lietuvos šaulius prie jų paminklinės lentos Troškūnuose

Lenkų sušaudytų Lietuvos šaulių paminklinė lenta Troškūnų buvusio vienuolyno sienoje.

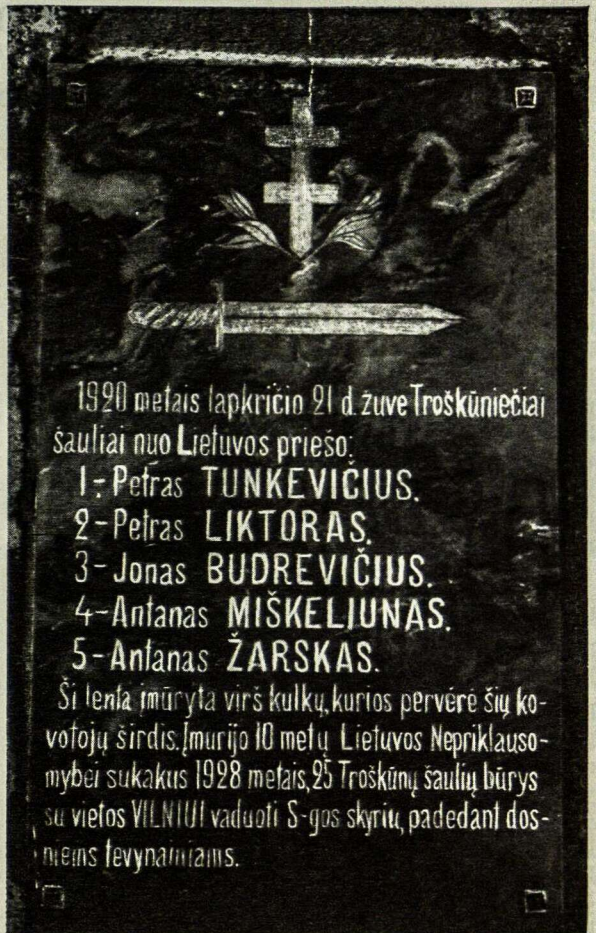
(Visos nuotraukos iš P. Bliumo rinkinio)

paguldė galvą prie Giedraičių ir Širvintų, o likusieji gyvi nebenorėjo daugiau susitikti su Lietuvos savanoriais.

Žmonės dažnai sako, kad lenkai iš savo praities nedaug ko tepasimoko. Jie užmiršę ankstyvesnes pamokas, 1920 m. lapkričio mėn. vėl įsiveržė į Lietuvą. Tą kartą jų vienas raitelių eskadronas pasiekė Šėtą ir Ramygalą bet čia gavęs netikėtą smūgį, pasuko į Troškūnus. Toje vietoje jiems kelią pastojė saujelė menkai ginkluotų šaulių. Nelygioje kovoje, lapkričio mėn. 20 d., penki šauliai pateko į lenkų eskadrono nelaisvę. Lenkai, juos gerokai prikankinę, prie buvusiojo vienuolyno sienos, visus sušaudė. Bet nebedrįsę toliau brautis į Lietuvą, paskubomis pasuko į užgrobtą Vilniaus pusę.

Troškūniečiai šauliai, visuomenė ir mokyklų mokiniai minėdami žuvusiųjų šaulių už tėvynės laisvę dešimtmetį, toje vietoje, kur jie buvo sušaudyti, įmūryjo paminklinę lentą, kad ji naujosioms kartoms primintų tą baisiąją žmogžudystę.

P. Bliumas



PLK. J. BAUBLIO ATSIMINIMAI

Po Naujų Metų — nuo "Kario" 1 nr., pradėsime spausdinti ilgesnius plk. J. Baublio atsiminimus.

Jis aprašo Lietuvos kariuomenės geležinkelių dalinio žygius 1920 m. vasarą.

1920 m. liepos 12 d. buvo pasirašyta Lietuvos — Sovietų Sąjungos taikos sutartis. Pagal tą sutartį raudonoji armija turėjo užleisti Lietuvos kariuomenei didelius Vilniaus krašto žemių plotus. Raudonoji armija nenoromis traukėsi iš Lietuvai priklausomų vietovių. Iš kitur tiesiog nenorėjo pasitraukti. Lietuvos kariuomenės daliniams teko atsargiai įeiga rusus pašalinti, žinoma, vengiant kautynių ir šūvių.

Plk. Baublys savo atsiminimuose ir aprašinėja lietuvių karinio geležinkelių dalinio žygius ir vargus, šalinant rusus iš Vilniaus krašto. Be to, aprašinėja, kaip lietuviai kariai iš rusų atėmė slapta iš Vilniaus mies

to vežamus sušaudyti įvairių tautybių gyventojus, kaip lietuvis garvežių mašinistas, tyčia iš keršto paleidęs visu greičiu (o pats iššokęs iš garvežio) traukinį, jį sudaužė. Žuvo daug važiausių raudonųjų pareigūnų.

Yra daug ir kitokių ano meto įdomių įvykių. Atsiminimai įdomus ir atskleidžia mums nemaža dar negirdėtų dalykų.

EILINIO SAVANORIO KŪRĖJO ATSIMINIMAI

Eilinis kareivis P. Pleskevičius, 1919 ir 1920 m. tarnavęs Alytaus karo komendantūroje, parašė atsiminimus. Dabar juos spausdina "Nepriklausomoji Lietuva" Kanadoje. Vėliau Kanados viena leidykla išleis atskira knyga.

Minimo savanorio kūrėjo atsiminimus, kaip matyt, sutvarkė gerai nusimanąs spaudos darbe. Molonu, kad atsiranda žmonių kurie ryžtasi už-

rašyti kovų dalyvių (mažesnio išsilavinimo) atsiminimus ir tuo palikti istorijai daugiau medžiagos. Kad daugiau atsirastų tokių pasiryžėlių. Juk ir eilinių, menkesnio išsilavinimo, atsiminimuose yra daug įdomios medžiagos istorijai.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

M. Miržiška, DĖL MŪSŲ SOSTINĖS (iš Vilniaus darbo atsiminimų) I. Ligi 1919 m. liepos 1 d. 304 psl. NIDOS Knygų Klubo leidinys.

RINKTINĖ, Nr. 7, 80 psl. Atranka iš lietuviškos periodikos; kaina 75¢, Nidos Kn. Klubo leidinys.

* * *

Bet kurioje organizacijoje, demokratiniams pagrindais veikiančioje, maža, bet griežtai drausminga mažuma, slapta veikianti, būdama vieninga ir neatsižvelgianti į nieką, daugumos neatpažinta, gali primesti savo, neigiamo pobūdžio kontrolę visai organizacijai ir, pagaliau, gali net priminti valdyti visą organizaciją. A. M.

ČERVENĖJE SUŠAUDYTUS PRISIMENANT

O. ŽADVYDAS

Ankstyvą birželio 24 d. rytą iš bendros kameros buvo iššaukti: plk. S. Rusteika, av. kpt. Švarplaitis ir Raupys (pensininkas, buv. Šiaulių kalėjimo viršininkas). Jų kameron negražino. Žygio metu iš Minsko į Červenę baltgudys - kalinys pasakojo, kad jam su keliais kitais kaliniais teko birželio 24 d. ryte iškasti kalėjimo kieme duobę. Tarp vyrų buvo sušaudyta ir moteris su vaiku. Juos visus jie užkasę prieš kalėjimo bombardavimą. Iš Kauno vežant lietuvius kalinius į Minską, voroje buvo vienintelė moteris V. Pranckonienė. Dabar jos žygyje nebuvo. Gudo pasakojimas buvo teisingas. Mirtieji asmenys buvo pirmosios aukos Minske.

Minsko kalėjimas evakuotas 1941 m. birželio mėn. 25 naktį. Kaliniai buvo varomi bėgte per subombarduotą ir degantį Minsko miestą. Pasiekus laukus pradėjo aušti. Tuo laiku žemai praskrido lėktuvai. Kaliniams buvo įsakyta gulti abipus plento į griovius. Lakūnai matomai pastebėjo, kad margaspalvė vora žmonių yra civiliai ir jos nelietė. Enkavedistams davus įsakymą keltis ir žygiuoti, mjr. Vl. Opulskis kreipėsi į artimiausįjį sargybinių, aiškindamas kad yra šlubas, (koja buvo sužeista Nepriklausomybės kovose) ir prašė paimamas į gurguolę, kuri vežė enkavedistų reikmenis. Tikrumoje enkavedistai gurguolės neturėjo, o buvo pravažiuojantis kitos dalies vežimas. Tuoj atsirado raitas voros sargybos viršininkas. Dviems sargybi-

niams jis įsakė nuvesti jį į krūmus ir palikti. Sargybiniai tikrai paliko, tik prieš tai pasigirdo du šūviai. Iš voros buvo iššauktas Bikinas ir vėl gražintas. Jis buvo klausiamas, ar neesąs pulkininkas Karosas, Jam neigiamai atsakius buvo gražintas voron. Kadangi jis drauge žygiavo su Zdanavičiumi kalbėdamas, neužilgo buvo abu iššaukti. Tuo laiku vora žygiavo mišku. Enkavedistai pavedė miško gilumon keleta dešimtų metrų suklypdė ir kažin ką kalbėjos, vėliau voros viršininkas grįžo prie voros, įsakė sargybiniams pagreitinti žygį ir neleisti kaliniams dairytis miško link. Voros gale žygiuojantieji, išgirdę du šūvius, matė, kaip pasviro ir sukniubo Bikinas ir Zdanavičius.

Birželio mėn. iš 26 į 27, naktį, enkavedistai grupėmis varė už Červenės kalinius ir miške masiniai šaudė. Visus sušaudytus pavardėmis išvardinti neįmanoma, nes prieš tai nebuvo pažįstami, o voroje, tarp kelių tūkstančių susimaišę ir buvo galima tik su keleta, greta žygiuojančių, susipažinti. Iš žinomų žuvo: V. Daudžvardas, plk. J. Šarauskas, plk. B. Giedraitis, av. mjr. J. Špokevičius, lt. Tatarincevas, Vyt. Pėža, dr. Kupčiūnas. Be to, išsigelbėjęs iš šaudymo Adomas Jonaitis vėl pateko milicijai į rankas ir jo likimas nežinomas. Pačioje Červenėje jau po šaudymo kpt. Simanavičius dingo be žinios. Mūsų tautiečių kaužai liko amžiams išsėtis išmėtyti nuo Minsko kalėjimo iki Červenės miškų.

STEBUKLINGAS IŠSIGELBĖJIMAS

J. ZALATORIUS

1919 m. pradžioje, kovų metu su rusais bolševikais, mes panevėžiečiai savanoriai—kūrėjai pasitraukėme iki Kėdainių. Ir čia dažnai siuntinėdavome žvalgybas į rusų pusę.

Vasario 1d. mūsų žvalgyba iš septynių savanorių išvyko Šėtos link. Apsiginklavę šautuvais ir rankinėmis granatomis ir pasikinkę į roges pora arklių, dar gerokai prieš aušrą išvažiavome. Rytas buvo šaltas. Apšerkšnoję medžiai ir krūmai sunkino mūsų žvalgybą.

Mus pamatęs, rusų raitininkų eskadronas, gal apie 150 vyrų, pasislėpė, kad mes giliau įlįstume į jų užnugarį.

Mums pasiekus Aristavo dvarą, iš užpakalio mus puolė rusų raitininkai. Po trumpo apsišaudymo kiekvienas turėjome gelbėtis atskirai, kaip kas išmanėme. Dvare kilo rusų riksmas, smarkus šaudymas ir kardais švaistymas.

Atsišaudydamas pribėgau prie daržinės ir kritau ant žemės prie durų. Pradėjau beviltiškai gintis. Rusų kulkos raižė daržinės mūrinius pamatus. Viena kulka pataikė į mano šautuvą, išmušė jį iš rankų ir sužalojo šovinių magaziną. Šautuvas buvo nebetinkamas šaudyti.

Netekęs ginklo, įšliaužiau į daržinę ir užlindau už šiaudų gale, netoli sienos, stovinio storo stulpo. Nusikabinau nuo kaklo motinos man padovanotą rožinį išvykstant iš namų, stoti į Lietuvos kariuomenę savanoriu, tvirtai su-

Kai kurie mūsų laikraščiai vėl pradėjo minėti B. Pasternaką. Mes manome, jog reikia jį priminti lietuviškai visuomenei, tačiau dėl visai skirtingų priežasčių, kaip tų laikraščių manoma.

DAKTARAS ŽIVAGO

A. MUSTEIKIS

Amerikiečių ir mūsų kai kuri lietuviška spauda gana plačiai pagarsino rusų rašytojo B. Pasternako romaną, pavadintą "Doktor Živago." Amerikiečių liberališkoji spauda šį romaną labai išgarbino kaip antikomunistinį dokumentą. Už jį Pasternakui buvo paskirta Nobelio premija, tačiau Maskvos vergų valdžia neleido jam jos pasiimti, už, neva, antikomunistinę tendenciją romane.

Nacionalistinė amerikiečių ir kai kuri mūsų spauda šią knygą laiko komunistinių idėjų Trojos arkliu įvestu į vakarietiško visuomenę prisdengus komunistų žiaurumų pavaizdavimu revoliucijos metu.

Šio romano vyriausias veikėjas yra daktaras Živago turtingos ir pragarsėjusios šeimos sūnus. Jo tėvas buvo gana išlaidus. Sūnus jo gyvenimo nežinojo, nes jis važinėjo po kraštą ir užsienius ir taip praleido turtus. Dr. Živago augo su svetimaisiais. Tik motinai mirus, jis sužinojo apie savo tėvą.

Baigęs augštesnius medicinomokslus, tapo gydytoju, vedė ir susilaukė dukros. Jo žmonai ir kitiems augštesniems visuomenės nariams bolševikai leido išvykti iš Rusijos.

Dr. Živago neišvyko kartu su žmona į užsienius bet pasiliko Rusijoje. Čia jis vėl įsimyli į kitą — Laurą nors vesti jos nevedė, nes ji jau turėjo ryšių su kitu. Vėliau jis buvo vedęs trečią savo meilę ir turėjo vaikų,

bet su ją negyveno. Apskritai, dr. Živago pavaizduotas ne per daug idealus vyras. Pasternakas jį apibūdino kaip nepajėgiančių sutapti su bolševikiniu režimu ir jis žūsta kaip nežymus asmuo.

Romano gale autorius įdėda 25-kis eilėraščius, parašytus dr. Živago. Eilėraščių turinys imtas iš šventraščio. Kam šie eilėraščiai prikergti, sunku spėti, žinant, kad dr. Živago nebuvo pavyzdingas vyras, bei šeimos tėvas ir todėl jis negalėjo tokiu eilėraščių rašyti. Daugiausia tikėtų spėti, jog šie eilėraščiai, nieko bendro neturėdami su romanu, yra prikergti maskavimui bolševikinių idėjų skelbiamų pačiame romane.

Romanas pradėdamas 1903 metų revoliuciniu sąjūdžiu, kuris eina per Pirmąjį pasaulinį karą, išsiplečia į bolševikinę revoliuciją ir baigiasi Antruoju pasauliniu karu su įvairiais romaniniais pagražinimais bei revoliuciniais žiaurumais.

Pasternakas pirmiausia atkreipia skaitytojo dėmesį į žydų niekinimą ir kaip jie daugiausia yra nukentėję. Ar iš tikrųjų žydų tautinė grupė yra daugiau nukentėjusi negu pav. lietuvių tauta, tenka abejoti. Pačių žydų pareiškimu, ne seniai paskelbtų spaudoje išreiškiamas visiškas pasitenkinimas caro meto gyvenimu, nes jie caro metu turėjo pilną laisvę kultūriškai reikštis, kai lietuvių tauta buvo priespaudoje. Tas rodo, jog Paster-

nakas daro neteisingus pareiškimus. Jiems užuojautos reiškinys yra perdėtas, o gal net inspiruotas, pridengiant darytas ir daromas skriaudas kitoms tautybėms. Autorius sumini vieną tokį faktą. Dr. Živago ir jo draugas Gordon pafrontėje matė kaip jaunas kazokas, mėtydamas penkias kapeikas, privertęs žydą, apsiivilkusį ilgu švarku, tą pinigą gaudyti ir tuo būdu aplinkiniams žiūrovams sukėlė gardaus juoko. Rašytojas tą nuotykį vadina kol kas nepavoju, bet esą, kas galėtų užtikrinti, jog tai nepavirs į rimtą dalyką. Dr. Živago tai pastebėjęs, sudraudęs kazoką ir pradėjo savo bendrakeleivii šitai aiškinti: "Tas baisu ... Tu vargiai sau įsivaizduoji kokią kančių taurę išgėrė nelaimingoji žydų visuomenė per šį karą... jiems mokama priedo pagromais išniekinimu ir kaltinimu, jog jiems trūksta patrijotizmo. Ir kaip jiems būti patrijotais, kai tuo tarpu priešų pusėje jie naudojami visomis teisėmis ... Jų neturtingumas... ir nesugebėjimas atremti smūgius. Nesuprantama. Čia kažin kas fatališka." Pagal autorių, žydų bendruomenė Rusijoje buvusi viena nelaimingiausių. Apie revoliuciją autorius leidžia pasakyti vyriausiam romano veikėjui dr. Živago. Jis šitai patilofosuoja:

"...Rusija motina (matuška) pajudėjo, neišsilaiko vietoje, vaikščioja ir neišsivaikščioja, kalba ir neišsikalba. Ir ne tai, kad kalbėjo vien tik žmonės. Susijėjo ir kalbėjo žvaigždės ir medžiai, filosofavo naktinės gėlės ir mingavo mūriniai pastatai. Kažkas evangeliška, ar ne tiesa? Kaip apaštalu laikais ... Pusę atliko karas, o likusią užbaigė revoliucija. Karas buvo dirbtinis gyvenimo pertvarkymas ... Revoliucija išsiveržė prieš valią, kaip ilgai sulaukytas atsikvėpimas. Kiekvienas atgijo, atgimė pas visus pasikeitimas, pervers-

spaudžiau jį rankose ir laukiau, kada išsiveržė į daržinę rusai kardais mane sukapos.

Rusai iš pradžių labai atsargiai ir šaudydami artėjo prie daržinės, bet kai rado mano sužalotą šautuvą, rėkdami puolė į vidų. Pradėjo jieškoti manęs, biauariai keiktis, ir kardais badė šiaudus. Už stulpo pažiūrėti jiems neatėjo į galvą.

Rusai iš daržinės išėjo ir viskas nurimo. Aš vis dar bijojau lįsti iš už stulpo, kad ta tyla nebūtų priešų klasta mane išvilioti. Pro daržinės sienos plyšius mačiau nusileidžiančią saulę. Artėjo vakaras.

Dvare vėl pasigirdo triukšmas, klegesys. Gerai išiklausęs pažinau savo draugų balsus.

Išlindęs iš daržinės, radau vieną savųjų kuopą, karininko Dragunevičiaus vadovaujamą. Kuopa atvyko mūsų žvalgybos vyrų gelbėti, bet, dėja, iš visų tik aš vienas išsigelbėjau. Kiti šeši pateko į rusų nelaisvę.

Draugai manęs nepažino. Ilgai žiūrėdamas mirčiai į akis, buvau labai pasikeitęs.

Mūsų žvalgus rusai nusivarė į Sėtą. Pasi-ryžome juos išgelbėti. Naktį užėmėme pozicijas Kaplių kaime. Vienas kareivis buvo pasiūstas iš-tirti priešų pozicijas ir jėgas. Jis gerai išžvalgė, bet ir priešas pajuto mūsų užsimojimus. Auštant mus puolė ir atmušė. Grįžome į Kėdai-nius be nieko, savo draugų neišvadavę.

mas. Galima būtų pasakyti: kiekviena name įvyko dvi revoliucijos — viena savoji, asmeninė, o kita — bendroji. Man rodosi, jog socializmas yra jūra į kurią turi upeliais įsilieti visos tos savos paskiros revoliucijos, gyvenimo jūra, savoji jūra. Gyvenimo jūra, aš pasakiau, to gyvenimo, kurį galima buvo matyti paveiksluose ... Bet dabar žmonės nusprendė išmėginti ją ne knygoje, bet savyje, neatitraukiai, bet praktiškai.

Kaip matome, autorius revoliuciją nepaprastai augštai vertina. Tačiau jis pastebi jos ir blogiasias puses, bet neidėjines, o tik gyvendinimo procesą. Anot jo, ši revoliucija tai nesanti 1905 metų idealizuota universitetuose, dabartinė esanti kilusi iš karo, kruvinoji su niekuo nesisikaitanti kareiviška revoliucija, vadovaujama bolševika.

Dr. Živago šią revoliuciją ir tą judėjimą prilygino su Puškino ir Tolstojaus samprotavimais. Toliau jis taip sako:

“Kokia puiki chirurgija! Imti ir iš karto artistišškai išpjauti seną dvo-kančią žaidžą ... svarbiausia, kad genialu. Jei būtų kam nors uždavę uždavinį sukurti naują pasaulį, pradėti naują epochą, jam be abėjos būtų reikėję iš pradžių išvalyti atitinkamą vietą. Jis būtų laukęs senųjų amžių pabaigos prieš pradėdamas naujo pasaulio kūrybą ... Ji pradėta ne iš pradžios, o iš vidurio, iš anksto neparinktu laiku... Tai visų genialiausia...” Šitaip bolševikinė revoliucija buvo vertinama Dr. Živago pirmame tome.

Vėliau dr. Živago apie revoliuciją vien kitaip samprotavo jos nebežalino. Jis sako: “... Aš buvau nusiteikęs labai revoliuciniai, o dabar manau, jog jėga nieko nepaisi. Į gerą reikia viloti geru ... Šioje vietoje autorius tačiau nenuneigia nei revoliucijos reikalo, nei socializmo, tik pasisako prieš vartotas priemones jai įgyvendinti:

Autorius toliau apie žmones ir revoliuciją taip kalba: “Žmonės, kada tai išlaisvinę žmoniją iš vergijos, stabų garbinimo ir dabar jų tiek daug aukojasi žmogaus išlaisvinimui iš socialinio blogio, nepajėgia išsivaduoti iš paties savęs būdami ištikimi prieš-tvaniniams atgyventiems laikams, netekusiems reikšmės, — negali pakilti virš savęs ir be pėdsakų sutirpti tarp pasilikusiųjų...”

Apskritai, Pasternakas caro režimą laiko žmonių nekenčiamu ir simpatizuoja revoliucijos idėjoms. Jis sako: “Miesto ir kaimo varguomenės sąjunga yra sudaryta tiktai per tarybas. Noroms nenoroms Sibiro ūkininkai dabar sieks to, dėl ko jau seniai kovoti pradėjo Sibiro darbininkai.

Jų bendras tikslas yra nuvesti neapkenčiamą admiralų ir atamanų autokratinį valdymą ir įsteigti ūkininkų ir kareivių valdžią per visuotinį ginkluotą sukilimą...” Dr. Živago pastebi, jog revoliucija ir kovos tarp raudonųjų ir kariuomenės ėjusios pačiu žiauriausiu būdu. Autorius Živago lūpomis sako: “Sužvėrėję kariaujantieji šiuo metu yra priėję ribas. Belaisvių gyvų nevedavo iki paskirties vietos, priešingai, sužeistus pribaidavo laukuose.”

Autorius, revoliucijos metu vykusias kovas tarp raudonųjų ir kariuomenės atvaizduoja labai žiauriai. Jis aprašo, kaip vienas žmogus kariuomenės buvo sužalotas; nupjauta dešinė ranka ir kairė koja ir jos pririštos prie nugaros kartu su užrašų lentele, kurioje, be keiksmų, grasinama partizanams už jų žiaurumus ir, kad taip būsia visiems, kurie nepadėsia ginklą ir nepasiduosią jų korpsui. Dėl tokių žiaurumų iš abiejų pusių, dr. Živago sako, jog senųjų laikų posakis — žmogus žmogui yra vilkas — pasitvirtinęs. Keleivis keleivį nusturdavo į šalį, sutiktąjį nužudydavę, kad nebūtų pats nužudytas. Pasitaisydavę net žmogėdru. Civilizacijos žmoniškieji įstatymai nebeveikė. Veikė tik žvėriškieji. Žmogui sapnavosi priešistoriniai urvinio žmogaus sapnai. Ir tik gamta likusi ištikima istorijai.

Nežūrint autorius padarytų naujam režimui priekaištų vis dėlto jis randa jame ir teigiamo, ga! būt esminio. Štai siuvėjos lūpomis autorius sako: “Dabar, aišku, visai kita kalba. Sakysime, dabar yra dar tardymų, įskundimų, sušaudymų nors ir mažiau. Bet savo idėjoje tai visai kitas reikalas. Pirmiausia, nauja valdžia ... Antra, ką bekalbėtum jie eina už paprastą žmogų ir tai jų yra jėga. Mes esame keturios seserys. Ir visos darbininkės. Iš tikrųjų mes nusilenkiame bolševikams...”

Toliau autorius esamą režimą nekaltina bet puoselėja sakydamas jog labiau būsia prieinama į demokratinius bėgius į bendrą įstatymavystę ir tai netolimos ateities reikalas. Čia autorius ramina gyventojus ir teikia vilčių.

Apie Sibirą autorius Kamarovskio lūpomis taip sako: “Sibiras, tai ištikrųjų Naujoji Amerika, kaip ją vadina; Jame slypi turtingiausios galimybės. Tai lopšys būsimos rusiškos didybės, mūsų demokratijos sužadėjimo ir politinio pasveikimo ateitis. Dar didesnė galimybė žada būsimoji Mongolija. Išorinė Mongolija mūsų didžioji tolimųjų rytų kaimynė ... prie kurios gobšiai tiesia rankas Kinija, Japonija ir Amerika ne-naudai mūsų rusiškų interesų.”

Pasternakas kito romano veikėjo taip nušviečia savo bičiuliui: “Visa — Strelnikovo lūpomis revoliuciją taip nušviečia savo bičiuliui: “Visa tai ne dėl Jūsų. Jums tai nesuprasti. Jūs augote kitaip. Pasaulis buvo miesto pakraščiu, geležinkelių ir darbininkų, kareivinių. Purvas, ankšta, skurdas, dirbančiojo žmogaus paniekinimas, moterų išjuokimas.

...Kas sujungė epochą, kas sudėjo 19-ji amžių į vieną istorinį skyrių? Socialistinės minties atgimimas. Vyko revoliucijos, jauni žmonės pasiaukoję ėjo prie barikadų. Publicistai lauzė galvas, kaip pažuboti gyvuliškai begėdišką pinigą ir pakelti bei apginti žmogišką skurdžiaus vertę. Pasirodė marksizmas. Jis numatė, kur glūdi blogis, kur yra gydymo priemonės. Jis tapo galinga amžių jėga ... Viso pasaulio darbininkų judėjimas visas marksizmas parlamentuose ir universitetuose Europoje, visa nauja idėjų sistema... visa tai pasisavino ir apibendrinęs išreiškė pats Leninas, kad už tą veiklą kaip atpildą užgrūti ant seno pasaulio ... Kartu su šiuo pakilo neįžvelgiamas didelis Rusijos pavyzdys viso pasaulio akyse kartu sužėrinčia išpirkimo žvake už visą žmoniškos nelaimę ir niekdarystę...”

Šiomis mintimis Pasternakas augštai įvertina dabartinę komunistinę ar marksistinę idėją. Ir nenuostabu, jog jo veikalas rado gerą kelią ir dirvą čia Amerikoje, liberalinėje spaudoje, kontroliuojamoje tam tikros tautinės grupės palankios autoriui. Pasternako gudriai keliamos idėjos aptemdė daugelį protų ir jie laiko jo romaną antibolševikiniu veikalu. Tačiau ištikrųjų tai yra N. Kruščiovo ir jo nematomos jėgos triumfas, kad pavyko paskleisti darbininkų tarpe Maskvos klatingas idėjas. Jei ši romaną Rusijoje būtų oficialiai priėmė, kaip komunizmo idėjų nešėją pasauliui, jis nebūtų turėjęs pasisekimo ir nebūtų sukrovęs milijonus jį išparduodant. Nobelio premija yra menkavertis dalykas Maskvai. Jai svarbu jų idėjų išnešimas pasauliui pridengus jas melagyste.

Mano bendra išvada būtų tokia: Socialistinė ar tiesiog Maskvos vergų pirklių idėja veikale išskeliama, išaugstinama, o jai įgyvendinti pavartotos priemonės pavaizduoja žiaurias, tačiau komunizmo idėjų niekur nepasmerkia. Juk ir Kruščiovas “pakaltino” Staliną už žiaurumus, bet niekur ir niekad nenuvertino socialistinių idėjų. Tad ir Pasternako romanas, pridengtas tam tikromis žiaurumo skraistėmis yra paskleistas po visą pasaulį nešti į masės komunizmo idėją ir judėjimą.



Redaguoja K. Kodatienė, 16228 Haviland Beach Linden, Mich.

NAMŲ APYVOKOS DARBAI IR MES

Moters uždavinys — šeima ir namai. Tam ji dažnai ko ne visą savo gyvenimą pašvenčia. Vaikų auginimas, šeimos ir namų tinkama priežiūra daug laiko ir pastangų iš moters pareikalauja. Tam ji turi turėti pasiruošimą ir įgudimą, kuris ne taip jau lengvai pasiekiamas.

Jaunos mergaitės ištekėdamos mano, kad jos šeiminkavime puikiai nusimano. Tas savimi pasitikėjimas išplaukia iš to, kad jos tėvų namuose prisižiūrėjo arba pačios kai kuriuos darbus atliko. Tačiau vėliau dauguma pamato ir nuoširdžiai prisipažįsta, kad savistovaus šeiminkavimo pradžia buvo kur kas sunkesnė negu įsivaizdavo. Kiekvienas namų darbas susideda iš daugybės svarbesnių ir mažiau svarbių dalykų ir tik tinkamą darbo sistemą išsidirbus sugebama visus gerai ir greitai atlikti.

Tinkamiausios darbo sistemos sau išsidirbimas ir nuolatinis stengimasis visus namų apyvokos darbus atlikti greitai ir gerai turėtų būti visų šeiminkinčių svarbiausias uždavinys. To visos turime siekti!

Šeiminkaujant be plano ir įgudimo mes visą dieną būsimė užimtoms be nuotaikos, neturėsime laisvo laiko sau ne savo šeimos džiaugsmui. Tuos pačius darbus atliekant pagal išdirbtą sistemą užims tik dalį laiko, o likusį galėsime pašvęsti kitiems dalykams. Juk kiekviena iš mūsų kuo nors interesuojasi, nori ką pamatyti, laisvo laiko turėti visuomeniškam bei kitam mėgstamam darbui, daugiau poilsio turėti savo ir savo šeimos laimei.

Jei sistemos išdirbimas ir igudimas darbe kiekvienai šeiminkinkei labai svarbus, tai tuo labiau jis svarbus toms, kurios dėl uždarbio vi-

są dieną privalo palikti namus ir grįžę per trumpą laiką ir jau išekvota energija turi dar visus namų apyvokos darbus atlikti.

Niekas taip "neišpumpuoja" energijos ir neprikankina kaip be plano ir neorganizuotas darbas, kai šeiminkė puldinėja nuo vieno darbo prie kito nei vieno gerai nepadarydama, jį neužbaigdama. Žinome, kad yra šeiminkinčių kurios amžinai paskendusios namų apyvokos darbuose, kurios niekam kitam laisvo laiko neturi, o taip pat yra tokių kurios tuos pačius darbus atlieka labai vikriai, švariai, atrodo, kad visi ją apsupantieji daiktai patys iš eilės į rankas ateina. Aišku, ne visoms vienodai tie darbai sekasi, ne visos vienodai šeiminkauti mėgstame, taip sakant ne visos "šeiminkėmis gimusios", tačiau visvien šeiminkavimas lieka visų moterų pareiga. Ir todėl, juo mažiau namų darbai mus interesuoja, juo labiau kiti įdomaujantys dalykai traukia, tuo labiau svarbu pasiekti tokio šeiminkavime sumanumo ir vikrumo, kad kuo greičiau galėtume tuos darbus atlikti ir likusį laiką kam kitam pašvęsti. Tik pagal savo išdirbtą sistemą dirbant ir pasiektus rezultatus kasdien stebint pamatysime, kad namų apyvokos darbai nebebus tie kelių pastojantys neperinami kalnai.

Ačiū išdirbtai sistemai mes nebūsime namų vergėmis, tie patys kasdieniniai atliekami darbai bus mums malonūs, sutaupysime daug laiko, energijos, galėsime daugiau pasišvęsti visuomeniniam bei kitam mėgstamam darbui ir savo gyvenimą padarysime daug turtingesniu, ir pilnesniu.

Buv. birutietė O.Š.

Toronto Putvio šaulių Kuopos nariai įsipareigojo rinkti lietuvių liaudies dainas, kad jos kartu su mirštančiais senesnės kartos atstovais ne nueitų į kapus, bet ilgai išliktų mūsų tarpe.

Visos Toronto Putvio šaulių Kuopos šaulės moterys, kaip visai neuždir-

bančios arba žymiai mažiau už vyrus, o aktyviai prie kuopos darbo prisidedančios, brolių šaulių nutarimu atleistos nuo nario mokesčio mokėjimo.

Red.: Sektini pavyzdžiai.

Prasideda Kalėdinių pirkinų sezonas. Neišleiskime mielos sesės sun-

kiai uždirbto pinigų menkaverčiam daiktams, blizgučiams. Pasiųskime siuntinius saviesiems pagalbos reikalingiems, paaukokime lietuviškam reikalui. O jei jau norime kam džiaugsmą suteikti dovanėlę padaryti — užsakykite lietuvišką laikraštį, žurnalą, nupirkime knygą ar koki kitą lietuvišką daiktėlį.



REDARAS IR JO REIKŠMĖ

Paskutinio karo metu, labai daug vakariečių laimėjimui padėjo radaras. Radarą išrado kaip tik tuo metu, kai II Pasaulinis karas buvo išsiplėtęs ir Britanijai grėsė vokiečių okupacijos pavojus. Nei įvairius lietus, nei pūgos ar rūkai radaro sistemai nekludė veikti, raketas ar kitų kraštų lėktuvus jis gali tuoj išaiškinti. Taip pat jo pagelba buvo bombarduojama Vokietijos, tos vietos, kurios turėjo karinius įrengimus bei aerodromus, fronte tankus bei pabūklus.

Paskutiniu laiku radaro sistema yra labai išplėsta ir akylė. Amerika yra pristačiusi visam pasauliui radaro stočių ir dar vis stato, labai galingų ir toli siekiančių. Radarų spinduliai buvo net pasiūti į Veneros planetą ir sugrįžo. Tas bandymas buvo įvykdytas 1957 m. iš radaro tyrimo vietos: Westfielde, Mass. Venera juk yra už 56 milijonų mylių nuo žemės. Radio bangos bėga saulės šviesos greičiumu, bet radaro dar greičiau: per sekundę pasiekia apie 186,000 mylių greitį. Radaro bangos bėga tiesiai ir atsimušę sugrįžta atgal į radaro priimtuvą. Be to dar yra bandomas ir, vadinamas, (radaro echo) radio balso aidas. Tokių bangų išsiuntimui reikia ir galingos stoties. Yra dabar visokių modelių ir įvairaus stiprumo prigaminta, net ir mažų, kur policija naudoja automobilistus gaudyti, kai jie keliuose per daug greitai važiuoja. Yra ir visokių formų, ilgų distancijų ir trumpų. Jo priimtuvai ir siųstuvai yra 80-90 pėdų įvairios formos antenos. Į Venerą radaro ženklai nubėgo ir sugrįžo per 5 minutes iš 84 pėdų skersmens antenos.

Ištikrųjų, kaip gi tas radaras yra surėdytas. Pažiūrėjus iš oro nėra taip jau didelis mechanizmas. Jį sudaro šios dalys: antena, transmišeris, modulatorius, lygintojas, conver-

teris, I-F stiprintojas, signalų siuntėjas ir priėmėjas. Jėgos šaltinis— AC ar DC generatorius. Elektronai išmetami ir surenkami iš jų centro akies. Jie irgi dviejų dalių, kurie išsiūti atšokę sugrįžta. Per kiek laiko jie grįžta, priimtuvus tuoj pasako ir nurodo kiek toli objektas yra. Ir oro tyrimo įstaigos panaudoja radarą orui nustatyti, koks jis bus rytdieną, ar po kelių valandų, nes turi tokius radaro įrengimus, kurie tinka orui matuoti — jų ženklai atsimuša į sunkius lietingus debesius ir priimtuvus parodo net už kelių šimtų mylių, kad ten lietus lyja. Dabartiniu metu jau išrasti radarai, kurie siekia net 5000 mylių. Pav. šnipinėti svetimų valstybių užnugary, Amerikai neberekia siūsti net U-2 lėktuvų virš Rusijos, nes pastatyta stotis Švedijoje ar Aliaskoj perkošia visą Rusijos žemyną. Kariniai radaro įrengimai tiesiog gąsdina ruskius, nes kur tik jie įrengia raketų bazes, tuoj radaras jas išaiškina.

Radaras yra labai svarbi priemonė krašto apsaugai. Amerika dabar gali 5 minučių bėgyje pasakyti, kuriam pasaulio krašte priešas paleido į ją raketas ir gali tuoj kirsti atgal. Kad prieš radarai nesusektų patruliuojančius karinių lėktuvų, jie kasdien pakyla iš vieno ar kito aerodromo ir niekad nepalieka tuščių oropadangių. Jei vieni nusileido, tai kiti kyla. Toks būdėjimas nors kainuoja pinigų, bet ką tai reiškia galingai Amerikai. Ruskiai šioj srity yra toli atsilikę, tačiau jų kosminių spindulių radarai pagavę Amerikos lėktuvą liepos mėn. toli Šiaurės poliuje, žvėriškai privertė lakūnus kapituluoti-lėktuvus krito į jūrą, du lakūnai dar gyvi esą Rusijoje. Vieną vardu Palm gražino žuvusį, o kiti trys greičiausiai prigėrė su lėktuvu.

Bal. Brazdžionis

PRIEŠSATELITINĖ APSAUGA.

Amerikiečių spaudoje tilpo trumpas Philadelphios astronomo Dr. Levitt pareiškimas, kad šiandien jau apspręstos priemonės priešsatelitinei apsaugai. Viena iš patikimiausių — tai žmogaus vairuojama raketa—satelitas iš kurio galėtų "tiesioginiu taikiniu" nušauti priešo satelitą. Tačiau dar tik pelės ir bezdžionės iki šiol tegalėjo išskristi virš žemės atmosferos. Iki žmogus galės pakilti su vairuojama raketa, reik manyti praeis dar daug laiko. Tuo tarpu jau gali būti išsaunamos raketos su vandens bombomis ir, nuo žemės kontroliuojant, gali būti nuleistos ir su-sprogdintos norimoje vietoje.

Vienas iš patikimesnių būdų, tai susekus atominio satelito orbitą ir jo skridimo kryptį, išmesti jo priešinga skridimo kryptimi debesį smėlio. Satelito ir smėlio debesies skridimo greitis būtų 4.5 mylios per sekundę kiekvieno atskirai, susidūrimo greitis būtų 9 mylios per sekundę, tuo būdu nors ir mažiausias smėlio grūdelis pataikęs į jautresnę satelito vietą milžinišku greičiu (14.5 km sek. arba 52,000 km. val) neabejotinai padarytų satelitą — bombą neveiksmingą. Tačiau didelį nepatogumą sudarytų toks stambių dulkių debesys keliaunantis šimtmečius aplink žemę, saviems satelitams. Mažiau pastovus būtų mažų ledo gabalėlių debesys, kuris turėtų panašią naikinimo galią bet, palyginamai per trumpą laiką, pavirstų į nekenksmingas dujas. Sudėtingesnis būdas būtų iššauti nuo žemės naikintoją satelitą. Nustačius priešo satelito orbitą, visai tiksliai būtų galima iššauti naikintojas nuo žemės, kuris neabejotinai pasiektų taikinį. Tam yra daug nepatogumų laiko atžvilgiu, o nukreipimas tokios raketos — naikintojo yra per daug sudėtingas.

Yra galimybė laikyti tokius satelitus naikintojos orbitoj ir esant reikalui nukreipti norima kryptimi. Saulės šiluminė energija, veidrodžių pagelba, sutelkta į satelitą neabejotinai jį sunaikintų.

Šiandieninės technikos nuostabiai didelė pažanga, kiekvieną dieną atneša naujų sumanymų, ir taip kaip neseniai priešlėktuvinei apsaugai buvo taikomi ir tobulinami nuo žemės šaunami ginklai ir ginkluoti lėktuvai specialiai pritaikyti naikinti priešo bombonešius, taip nūdien jau padaryti pirmi žingsniai priešsatelitinei atominės bombos apsaugai, kuri jau nebėra utopiija bet reali galima tikrovė. Ir šaltas karas gali virsti tikruoju karu tada, kai agresorius žinos, kad puolamasis neturi priešginklio apsisaugoti nuo puolimo.

B.B.

JUNGTINES TAUTOS?

Jei ne Rusija nebūtų jokio reikalo turėti Jungtines Tautas. Nes niekas kitas, be jos, pasaulio taikos nedrumsčia.

Tačiau Jungtinių Tautų karinis viršininkas visada būna vienas iš raudonųjų. Pagal slaptą sutartį, padarytą tarp Molotovo ir Alger Hiss Londone, raudonasis turi visada vadovauti J.T. kariniam skyriui. O šis kraštas sutiko, kad tik rusai būtų nuolatos skiriami tom pareigom.

Pirmasis toks viršininkas, dar Stalino paskirtas, buvo Arkadij Sobolev, kuris savo laiku pareikalavo pašalinti gen. Mac Arthurą. Sobolevą pakeitė Konstantin Zinčenko, kuris pirmuoju savo padėjėju pasirinko žinomą raudonojo špionažo agentą.

Šių metų liepos mėn. šion vieton buvo paskirtas Ilyja Černyšev, kitas raudonasis.

Mac Arthuras ir Van Fleetas Korėjos turėjo pranešti savo planus šitiems raudoniesiems, tai tik todėl mes ir pralaimėjome Korėjos karą...

(The Los Angeles Evening Herald Express, Jan. 9, 1954).

NAUJA VOKIEČIŲ KARIUOMENĖS ORGANIZACIJA.

Nors ir sumušti vokiečiai, atrodo, ir toliau diktuoja karinėje srityje, jei ne technikoje, tai organizacijoje.

1959 m. bėgyje jie išmėgino manevruose naujo tipo kovos rinktinę. Jau 1944 m. einant II Pas. karui prie galo, jie pastebėjo, jog senojo tipo pėstininkų divizija, net ir šarvuotųjų divizija, yra nelanksti greitų veiksmų kare. Todėl dabar jie, panaudoję buvusio karo patyrimą ir manevrų bandymus, perorganizuoja savo divizijas į brigadas.

Yra du pagrindiniai brigadų tipai. Vienas, vadinamas Panzergrenadierbrigade (tankų grenadierių brigada) sudėta iš štabo, štabo kuopos, 3 panzergrenadier (tankų grenadierių) batalionų, 1 Panzer (tankų) bataliono, 1 lauko artilerijos bataliono, 1 šarvuotųjų auto žvalgybos kuopos, 1 šarvuotos pėstininkų kuopos, 1 prieššarvinės kuopos, 1 rielšlėktuvinės baterijos ir 1 aprūpinimo bataliono.

Kitas tipas — Panzerbrigade, (tankų brigada) susideda iš štabo, štabo kuopos, 2 panzer (tankų) batalionų, 1 panzergrenadier bataliono, 1 šarvuotos pėstininkų kuopos, 1 prieššarvinės Pionierių kuopos, 1 rielšlėktuvinės baterijos ir 1 aprūpinimo bataliono.

Divizija yra sudėta iš keletos tokių savistovių brigadų ir turinti dar be to, savo artileriją, žvalgybos, pionierių batalionus, aprūpinimo, tiekimo ir sanitarijos dalis.

CIVILINIŲ GYVENTOJŲ APSAUGA ATEITIES KARE

Prieš I Pas. karą buvo susitarta, kad, karui ištikus, kariaujančios valstybės nepanaudos cheminių medžiagų — dujų. Nežiūrint susitarimo, I Pas. kare chemines medžiagas — dujas pirmą sykį panaudojo vokiečiai. Pirmosios pavartotos dujos buvo chloras, vėliau fosgenas, kurios veikė į žmogaus organizmą dusinančiai, bet nuo jų buvo galima pilnai apsaugoti užsidėjus pritaikytą dujokaukę. Prieš I Pas. karo pabaigą Prancūzijoje vokiečiai panaudojo muštardines dujas — iperitą, nuo kurių dujokaukė nekaip saugojo, o reikėjo specialių guminių rūbų ir batų, nes mažos dulkelės eidavo per rūbus ir kūne iššaukdavo ilgai neužgyjančias žaizdas. Žmoniškiausios nekalčiausios dujos yra ašarinės, kurias minioms išsklaidyti dažnai pavartoja policija.

II Pas. karo metu vokiečiai buvo paruošę dideles atsargas cheminių medžiagų, kurios veikia į centrinę nervų ir kvėpavimo sistemą, bet jos panaudotos nebuvo.

Po II Pas. karo praėjo jau 15 metų kai su Sov. Sąjungą Vakarų valstybės stengiasi susitarti, kad ateities karoje nebūtų naudojami atominiai ginklai, bet tuo klausimu nepadaryta nei žingsnio pirmyn. Visą tą turint omenyje visos didžiosios valstybės stengiasi išrasti vis baisesnius ginklus, kad atbaidžius priešą nuo agresijos. Kadangi abudu paskutiniai Pasauliniai karai nesibaigė vien tik įprastiniais ginklais kariaujant, nėra abejonės, kad ir ateities kare bus panaudotas toks slaptingas ginklas pritaikytu momentu ir vietoje nuo kurio išsispręs priešo likimas. Pavyzdys — Hiroshima Japonijoje.

Savo gyventojų karo metu apsauga išanksto rūpinasi kiekviena valstybė. Nuo cheminių ginklų ir atominių bombų apsauga yra — gyventojų iš didmiesčių organizuotas evakuavimas. Pirmiausia privalo būti evakuojamos motinos su mažais vaikais, vėliau seni žmonės, invalidai, įvairios ligoninės ir pagaliau kiti gyventojai ir išsklaidyti grupėmis nuo didmiesčių 50 mylių spinduliu.

Pradėjus planingą miesto evakuaciją tuojaus priešo agentai paskleis bauginančias žinias, kad iššauktų žmonėse paniką. Silpnųjų nervų žmonės išmėtys turtą, o kankurie ir nesulaukę priešo atakos patys nusižudys.

Į numatomus evakuaciniuose planuose punktus bus išanksto pasiųstos įvairios tarnybos, kurios atga-

bens aprūpins vandeniu, maistu, medicinos pagalba ir apsaugos nuo sušalimo.

Apie besiantinančią priešą ataką, žmonės bus informuojami per radio, alarmą duos radaro įrengimai bei stebėtojai. Kada ištiks priešą ataka bombomis, griuvantieji namai, krantinčios plytos, lentos, medžiai ir kitkas daug žmonių užmuš, bet daugiausia įvairiai sužeis. Tam tikslui tarnaus numatytas medicinos personalas. Lengvai sužeistus tuojau aptvarkys ir siųs toliau, o sunkiai — darys viską vietoje, kad išgelbėjus žmonių gyvybes, ir tik vėliau, bus siunčiami tolyn.

Reikia atsiminti, kad atominių bombų šviesa nakties metu yra daug veiksmingesnė akimis negu dienos metu, nes tada akies lėlytės yra išsiplėtusios, todėl reikia pasirūpinti nuo apakimo specialiais akiniais su filtru. Nakties metu šviesos intensyvumas bus apie 50 kartų didesnis negu dieną.

Kad išvengus išsiblaškymo, kiekvienas jau dabar privalome įdomautis kaip reikės elgtis kiekvienos rūšies prieš atakos metu. Iš anksto reikia žinoti visus alarmo signalus. Alarmo metu tuojaus uždarinėti visos duris, langus, jei kitokios slėptuvės nėra, slėptis po namu rūsyje. Atvirame ore būnant stebėti kur yra vietovės įdubimai. Kiekvienam atveju grūti veidu į žemę. Po sprogimo išlaukti nejudant bent ½ minutės. Iš anksto pasirūpinti, kad rūsyje ar šaldytuve būtų vandens atsarga ir maisto konservų dėžutės. Nors ir karščiausiomis dienomis nemiegoti atvirame lauke, nes atominių bombų aktyviosios dulkelės dar ilgai palaiptuoniui kris žemyn. Patartina apsirūpinti ir bateriniu radio aparatu.

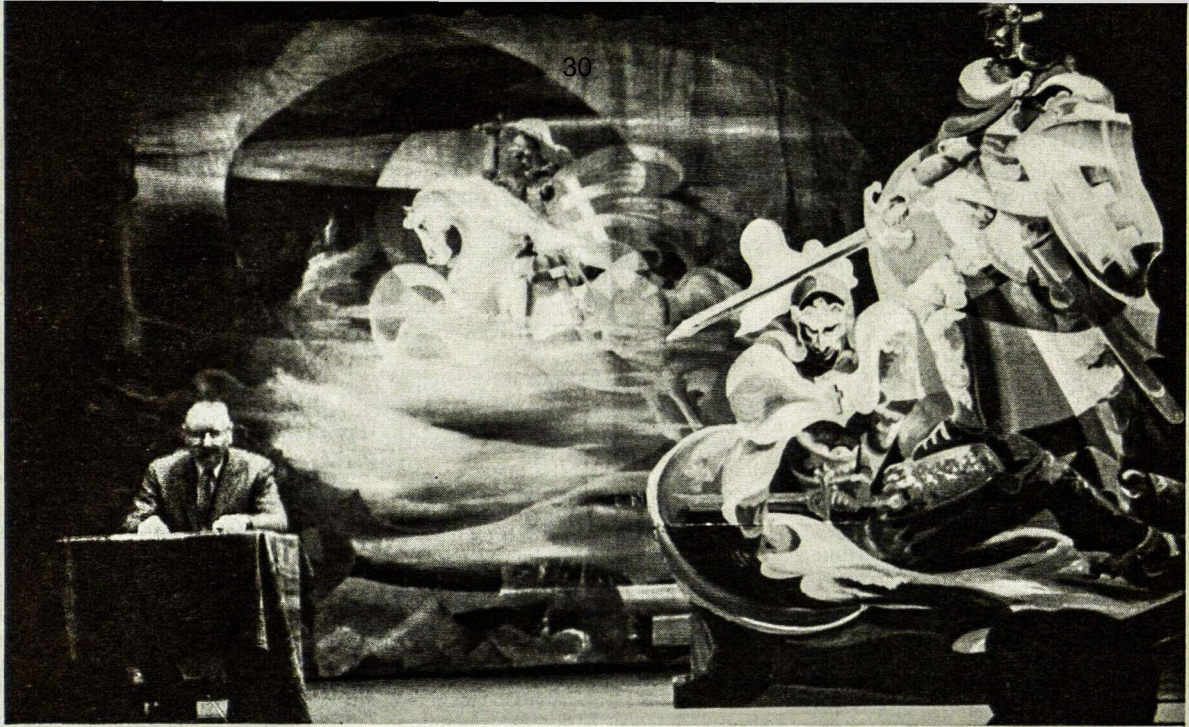
K.M.J. šarūnas.

KARIUOMENĖS ŠVENTE BROOKLYNE

Tradicinė Lietuvos Kariuomenės Šventė šįmet įvyko drauge su Žalgirio pergalės minėjimu Apreiškimo parapijos salėje, sutraukdama nemažai gražios lietuviškos visuomenės.

J. Juodžio puikiai išdekoruotoje salės scenoje atidarymo kalbą pasakė plk. J. Šlepetys, trumpai peržvelgdamas Lietuvos kariuomenės atkūrimo momentą ir kautynių laimėjimus.

Dr. J. Puzinas savo gražioje paskaitoje trumpai apibūdino ano meto politines aplinkybes, privedusias Lietuvą prie Žalgirio mūšio ir nulėmusias tos pergalės išnaudojimo galimybes. Vytautas nuo prūsų žemių, kurias jis vadino savo tėvų palikimu, neatsisakė, tik tai rytinių Lietuvos



Prof. dr. J. Puzinas skaito paskaitą apie žalgirio mūšį. Scenos dekoracijos dail. J. Juodžio

sienų ir nesutvarkyti su Lenkija reikalai vertė jį peržiūrėti laikinai savo politiką su Ordinu. Tos pastabos išblaško nerimtus mūsų priekaištus Vytautui.

Solistas V. Verikaitis, pianinu padidint A. Mrozinskiui, padainavo keletą puikių dainų, kurių viena "Oi, neverk, motinėle", Maironio žodžiais, ypatingai tiko šventės nuotaikai. Norėtusi tokių dainų turėti plokštelėje.

Rašytojas aktorius A. Škėma išpūdingai padeklamavo iš Balio Sruogos "Milžino Paunksmėje" sceną, kur Joggalla rašydina Švirigallai laišką ir iš "Kazimiero Sapiegos", to paties autoriaus, monologą, kur Lietuvos maršalas Sapiega atsisveikina su mirusia bajorų Lietuva. Paliko klausytojams gilų įspūdį.

Ponios J. Matulaitienės vedama Lietuvių tautinių šokių grupė pašoko keletą išpūdingų šokių, kur mūsų tautos jaunimas pasireiškė savo grožiu ir grakštumu. Jų šokiams akordeonu grojo V. Strolia. Tokie šokiai prašosi garsinio filmavimo, nes ateitis gali atimti iš mūsų ir jaunimą ir jų tautinius šokius.

Programos metu jaunimo daug nesimatė salėje, tačiau po to, kai prasidėjo šokiai, jaunimas visą salę ir užvaldė. Jų tarpe matėsi ir Romas Butrimas, anksčiau čia grojęs su sa-



Tautinių šokių grupės dalyvės — žavingos lietuvaitės. V. Maželio nuotr.

ŽUVUSIEMS DĖL LIETUVOS LAISVĖS PAMINKLAS CHICAGOJE

A. Rėklaitis

Išikūrę lietuviai tėvai Jėzuitai Chicagoje, 5620 So. Claremont Ave., pastatė čia Jaunimo Centro rūmus, vienuolyno rūmus ir koplyčią. Tarp Jaunimo Centro rūmų ir koplyčios yra graži ir nemaža aikštė, kurioje yra statomas žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklas. Paminklo projektą paruošė architektas Jonas Mulkas. Statymo darbus vykdė Jonas Stankus, statybos rangovas. Jis paminklą pastatys, neimdamas už savo darbą ir triušą užmokescio. Jo darbas — auka paminklui.

Paminklo statymo įdėjos vykdytojai yra Tėvai Jėzuitai, L.V.S. "Ramovė", Savanorių — Kūrėjų Sąjunga, Lietuvos šaulių Sąjunga Tremtyje ir L. Kunig. Birutės Karių Šeimų Moterų Draugija.

Paminklo kertinio akmens pašventinimas įvyko 1959 m. lapkričio 22d., minint atkurtos Lietuvos kariuomenės šventę. Šiais metais rugsėjo 11d į paminklo pamatus buvo įmūryta Lietuvos žemės sauja su Baltijos jūros Palangos krantų gintarų gabalėliais ir paminklo statymo aktas. Įmūrijimo iškilnės įvyko tuojau po pamaldų Jėzuitų koplyčioje. Pamaldas už žuvusius dėl Lietuvos laisvės atnašavo vyskupas V. Brizgys, pasakydamas momentui pritaikytą pamokslą. Pamaldų metu giedojo Lietuvos operos solistė Alė Kalvaitytė-Velbasienė.

Pamaldose ir akto įmūrinimo iškilnėse dalyvavo šios organizacijos su savo vėliavomis: Savanoriai — Kūrėjai, Ramovėnai, šauliai ir Ateitininkai. Šauliai be savo šauliškos vėliavos turėjo JAV ir mūsų tautinę vėliavą. Dalyvavo ir lietuvių skaitlinga visuomenė. Prasidėjus įmūrinimo ceremonijomis, pirmiausiai buvo perskaitytas paminklo statybos aktas. Aktą perskaitė A. Rėk-

laitis, L.V.S. "Ramovė" Centro Valdymo sekretorius, kuris aktą specialioj dėžutėj įdavė dr. P. Daužvardžiui, Lietuvos Konsului Chicagoje. Pastarasis gi jį perdavė M. Rėklaičiui, paminklo statymo komiteto pirmininkui, prašydamas, kad jis jį įdėtų į pamatus įmūrinti. Akto įmūrinimą atliko statybos vykdytojas Jonas Stankus su J. Mockaičiu. Po to tarė žodį Lietuvos Konsulas dr. P. Daužvardis. Jo kalbos mintys buvo šios: Lietuvių tauta per visą savo gyvenimą kovojo ir dabar kovoja dėl savo žemės laisvės. Svarbesnių kovų momentai yra sužymėti akte, kuris tik ką įmūrytas į paminklo pamatus. Įmūryta Lietuvos žemė mums simbolizuoja Lietuvą išėivijoje. Šiuo paminklu mes išreiškiame savo atmintį ir pagarbą tiems, kurie aukojosi ir žuvo dėl Lietuvos laisvės. Mūsų širdys, mūsų protai semsis iš šio paminklo įkvėpimo ir ryžto kovoti, kol mūsų tėvynė vėl bus laisva. Esame dėkingi L.V.S. "Ramovėi" ir kitoms organizacijoms, kurios pasiryžė šį paminklą pastatyti. Po Konsulo dar kalbėjo Tėvas J. Kubilius, S.J. Jaunimo Centro Direktorių. Jo mintys buvo šios: Jėzuitų vardu reiškė padėką tiems, kurie prisideda prie paminklo statymo. Paminklo reikalingumas ir svarba milžiniška. Jis stiprins mūsų dvasią ir ryžtą. Greta atminimo ir pagarbos tiems, kurie aukojosi, kentėjo ir žuvo dėl Lietuvos laisvės, šis paminklas bus tą šventovę, kuri mus visus viens ir skatins dideliems darbams — Lietuvos išlaisvinimui.

M. Rėklaitis tarė padėkos žodį vyskupui V. Brizgiui už mišią atnašavimą ir gražų pamokslą, kalbėjusiems už pasakytas prasmingas kalbas ir visiems dalyvavusiems šiose iškilnėse už atsilankymą.

kitiems su savo sąmonės nesubrendimu. Lietuviybė dabar yra modernus garbės dalykas.

Ši Kariuomenės šventė praėjo tikrai dailiai ir naujai, be ilgų tuščios politikos kalbų, be balasto. Galima sakyti, kad ji praėjo savotiško susikaupimo, rimties ženkle, kas dabartinėmis mūsų tautinės tragedijos dvidešimtmečio sąlygomis ir buvo reikalinga. Atsilankę toje šventėje bus dėkingi jos rengėjams ir programos išpildytojams, ir savo žaliajam jaunimui, už gražią dvasinio atsigaivinimo progą.

V. Jonikas

Paminklo statyba turi būti užbaigta iki š.m. lapkričio 23 d. Tą dieną, minint atkurtos Lietuvos kariuomenės šventę, įvyks paminklo pašventinimas ir atidarymas.

Kario š. m. balandžio mėn. numerio straipsny, "L. V. S. 'Ramovė' dešimtmečio proga", buvo pateikta žinių ir apie statomą Chicagoje žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklą. Čia pateikiama daugiau informacijų apie jį. Paminklo statyba eina prie galo. Paminklo atidarymas įvyks š. m. lapkričio 20 d. Lietuvos kariuomenės atkūrimo 42 metų sukakties proga. Rugsėjo mėnesio bėgyje Chicago vyko įvairių lietuvių organizacijų kongresai ir suvažiavimai, kaip pav. Ateitininkų Federacijos 50 metų jubilėjinis kongresas, Amerikos LB Tarybos ir Lietuvos Nepriklausomybės Talkos Tarybos suvažiavimai, Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos suvažiavimas, Lietuvių Profesorijų Sąjungos suvažiavimas, Skautų sąskrydžiai ir pan. Minėtų organizacijų atstovai būdami Chicagoje ir daugumoje posėdžiaudami Jaunimo Centro rūmuose, prie kurių statomas paminklas, turėjo puikios progos pamatyti paminklo statybą ir gauti jo pilną vaizdą. Veik visos minėtos organizacijos prie statomo paminklo nusifotografavo, tuo būdu norėdami savo posėdžius — suvažiavimus labiau įprasminti, surišti su paminklo idėja — pagarbą ir atmintim tų, kurie žuvo ir kovojo dėl Lietuvos laisvės.

Paminklo aprašymas

Paminklo visumos vaizdą sudaro šios atskiros, bet bendron kompozicijon apjungtos dalys:

1. Aikštelė su Vytauto Didžiojo laikų Lietuvos žemėlapiu;
2. Koplytkryžius su buvusio Kaune žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklo fragmentu;
3. Skydai;
4. Aukuras.

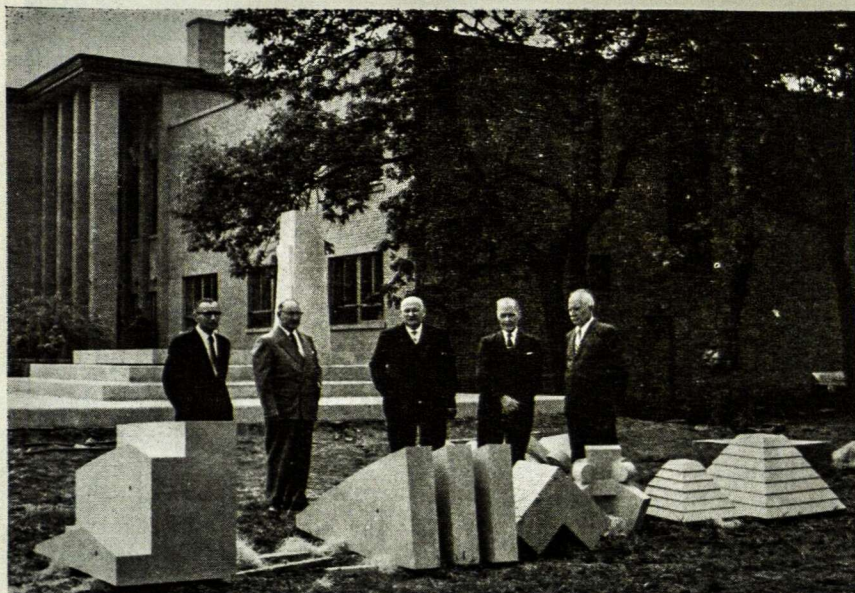
Koplytkryžius, skydai ir aukuras pastatyti ant keturkampės aikštelės, kurios viršus yra padengtas tašyto akmens plokšte 116 x 108 colių didumo.

Aikštelė turi trijų pakopų betoninį pagrindą. Jos viršutinė pakopa yra 152 x 144 colių, apatinė — 302 x 294 colių.

Ant aikštelės viršaus yra išgravuotas Vytauto Didžiojo laikų Lietuvos žemėlapis su ano meto kaimyninių sričių žymesniais geografiniais punktais.

Aikštelės šiaurės vakariniame kampe yra paminklo pagrindinė da-

vo populiariu orkestru. Dabar jis jau Amerikos kario uniformoje. Gaila, kad lietuviškai mokąs jaunimas savo tarpe flirtuoja angliškai, tarsi bijodamas, kad vyresnieji jų širdies paslapčių nesuprastų. Nėra prasmės baimintis, nes vyresnieji buvo kadaise jaunuoliai ir visos jaunuolių paslaptys yra lengvai atspėjamos ir suprantamos. Būtų kur kas gražiau, jei tėveliai, išleisdami į lietuviško pobūdžio pasilinksminimus, savo jaunuolius padrasintų su savo tautiečiais flirtuoti lietuviškai. Jie nepasislėps po anglišką žodžių, tikrai pasirodys



1960. IX. 3 Lietuvių Profesorių Sąjungos suvažiavimo dalyvių dalis prie statomo paminklo. Iš kairės: prof. Matas Krikščiūnas, prof. dr. Kristupas Gudaitis, prof. dr. Motiejus Nasvytis, prof. Jonas Šimoliūnas ir prof. Stasys Dirmantas, L.V.S. "Ramosė" Centro Valdybos pirmininkas.

lis — koplytkryžius, kurio augštis su jo viršutine dalimi — kryžiumi yra 27 pėdos.

Koplytkryžiaus pietiniame ir vakariniame šonuose įkomponuotas buvusio Kaune žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklo fragmentas, kurio augštis yra 61 colis. Fragmento pietų pusėje įgraviruota skulptoriaus Zikaro "Verkianti moteris prie kapo", kiek augščiau — 1921 metai ir Vyties Kryžius.

Koplytkryžiaus rytinėje pusėje kryptimi į šiaurę sustatyti trys, vienas greta kito, tašyto akmens sky-

dai, kiekvienas iš jų vis ant kitos aikštelės pakopos. Skydų augštis 64 coliai. Pirmame skyde (iš dešinės) yra įgraviruotas Lietuvos valstybės ženklas — Vytis, antrame — Gedimino stulpai, trečiame — Vyties Kryžius.

Kitoje skydų pusėje (vakarinėje) yra stora tašyto akmens plokštė, ant kurios įgraviruotas šis užrašas: "PARTIZANAI 1918, 1941, 1947. SIBIRAS 1831, 1863, 1840.

Pietiniame aikštelės kampe pastatytas keturkampis tašytų akmenų aukuras. Jo augštis 30 colių, apačia

24 x 24 colių, viršus 18 x 18 colių. Ant aukuro šoninių plokščių išgraviruoti šie užrašai:

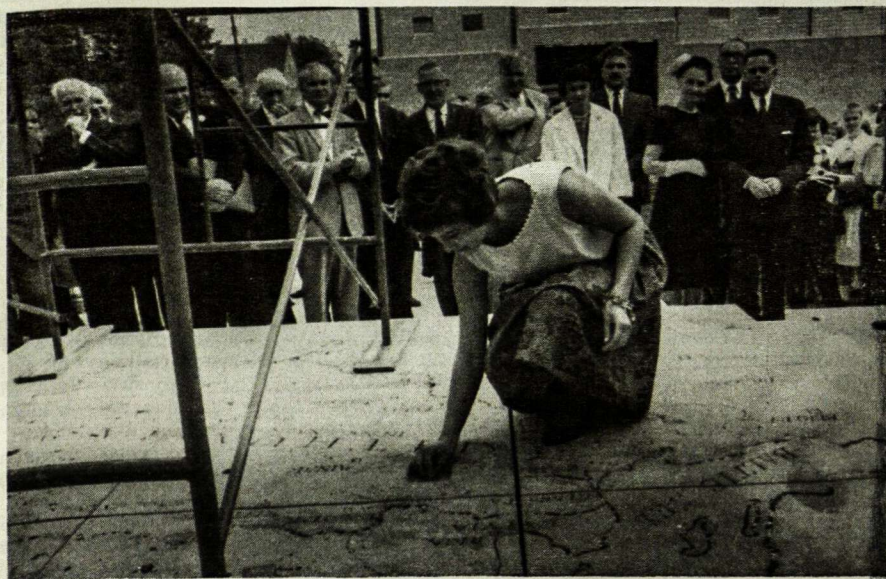
1. Rytinėje — fronto pusėje kario galva su šalmu ir užrašu: "REDDE QUOD DEBES",

2. Šiaurinėje pusėje užrašas: "ŽUVUSIEMS DĖL LIETUVOS LAISVĖS",

3. Pietinėje pusėje užrašas: "TO THOSE WHO DIED FOR LITHUANIA'S FREEDOM",

4. Vakarinėje pusėje užrašas: "DULCE ET DECORUM EST PRO PATRIA MORI".

1960. IX. 23 Amerikos LB Tarybos suvažiavimo dalyviai prie statomo paminklo. Rita Baranauskaitė įdeda Palangos gintaro gabalėlį į tą pačią stiklinę dėžutę, kurioje yra Lietuvos žemės sauja ir Vilniaus akmuo. Dėžutė įmūryta į paminklo aikštelę, kurioj yra išgraviruotas Vytauto Didžiojo laikų Lietuvos žemėlapis. Iš kairės toliau matosi: Bačiūnas, Galva, Mikulskis, Barzdukas, Dilis, Katiliškis, Šlepetienė, Šlepetys ir kiti.



Aikštelės viršutinės pakopos šo-
nuose yra išgraviruoti šie užrašai:

Pakopos vakarinėje pusėje: "DUR-
BĖ 1260, GRUNVALDAS 1410",

Pakopos pietinėje pusėje: "KIRCH-
HOLMAS 1605, ORŠA 1514, MAS-
KVA 1370",

Pakopos rytinėje pusėje: "1918
DAUGUVA — RADVILIŠKIS —
ŠIRVINTAI",

Pakopos šiaurinėje pusėje: "KLAI-
PĖDA 1923".

Paminklo atidarymas

Paminklo atidarymas ir pašventi-
nimas įvyks š. m. lapkričio 20 d.,
minint atkurtos Lietuvos kariuome-
nės 42 metų sukaktį. Paminklo ati-
darymo iškilnių svarbesnieji mo-
mentai:

1. Paminklą atidaro Lietuvos Res-
publikos atstovas. Pašventina vys-
kupas V. Brizgys.

2. Vėliavų pakėlimas. Pirmą ke-
liama JAV vėliava ir giedamas JAV
Himnas. Paskui keliami Lietuvos
vėliava ir giedamas Lietuvos Him-
nas. Prie kiekvienos vėliavos, pakė-
limo metu, asistuoja po dvi tauti-
niais rūbais pasipuošusios lietuvai-
tės. Be to, prie Lietuvos vėliavos
asistuoja Lietuvos karo invalidai.

3. Žodis L. V. S. "Ramovė" Cent-
ro Valdybos pirmininko prof. S. Dir-
manto.

4. Aukuro uždegimas. Aukurą už-
dega Lietuvos Respublikos atstovas,
asistuojant dviem tautiniais rūbais
pasipuošusioms birutininkėms.

5. Lietuvos Respublikos atstovo
žodis.

6. Žvakučių uždegimas žuvusiųjų
dėl Lietuvos laisvės pagerbimui.

7. Žodis Chicagos miesto atstovo.

8. Žodis Tėvų Jėzuitų Provincio-
lo kun. B. Krištanavičiaus, S.J.

9. Vainikų uždėjimas. Giedama
Marija, Marija ir tuo metu dedami
vainikai šia eile: a. Lietuvos Res-
publikos atstovo, b. L. V. S. "Ra-
movė" Centro Valdybos, c. L. K. K.
Savanorių Sąjungos, d. Dariaus —
Girėno ir Don Varno postų, e. L.
V. S. "Ramovė" Chicagos skyriaus
ir kitų skyrių, f. šaulių organizaci-
jos, g. Skautų ir skaučių organizaci-
jų, h. Ateitininkų organizacijos, i.
Neo Lituanijos ir kitų organizacijų,
jei bus.

Prieš iškilnėms prasidedant orga-
nizacijos, jų vėliavos ir vainikai, o
taip pat garbės svečiai ir visuome-
nė, bus užėmę prie paminklo jiems
numatytas vietas.

Po paminklo atidarymo Jaunimo
Centro salėje vyks akademinė ir
koncertinė programos dalis — iškil-
nių tąsa.

ŽALGIRIO MŪŠIO MINĖJIMAS CLEVELANDE.

Nors ir su uždelsimu, paminėjo-
me Žalgirio mūšio 550 m. sukaktį.
Ramovėnų ir P.L. B-nės iniciaty-
va buvo sudarytas komitetas. Minė-
jime dvi dienas; šeštadienį, spalį
1 d. vakare šv. Jurgio parapijos sa-
lėje, gi sekmadienį toje pat bažny-
čioje, o po pamaldų prie miesto Dai-
lės muzėjaus.

Parapijos salės scena buvo deko-
ruota didingu Vytauto portretu, kurį
tam tikslui nupiešė dailininkas Rau-
linaitis. Po įžanginių kalbų pasaky-
tų majoro Leknickio ir Pas. Liet.
B-nės valdybos pirmininko S. Barz-
duko, žodį paėmė gen. št. majoras
A. Jonaitis. Jis trumpai apibrėžė są-
lygas, privedusias prie žūt-būtinės
kovos su Lietuvos ir Lenkijos engė-
ju-kryžiuočių ordinu. Toliau prele-
gentas plačiai išnagrino pačių kau-
tynių eigą.

Nors kautynių manevrai ir buvo
smulkiai išnagrinti, bet prelegentas,
rodydamas schemose, padarė tai taip
vaizdžiai ir gyvai, kad ir klausyto-
jai-nekariai visai gerai kautynių ei-
gą suprato.

Pranešimui pasibaigus, "Vaidilos"
teatro mėgėjai gražiai padeklamavo
kelis tam įvykiui pritaikintus litera-
tūrinių kūrinių fragmentus.

Sekmadienį, spalį 2 d., šv. Jurgio
bažnyčioje buvo iškilmingos pamal-
dos kuriose dalyvavo mūsų or-
ganizacijos su vėliavomis.

Po pamaldų ilga virtinė auto-
mobilių papuoštų taut. vėliavėlė-
mis nuvažiavo prie Dailės Muzie-
jaus, kur Čiurlioniečių choras pradė-
jo iškilmes abiejų (USA ir Lietu-
vos) valstybių himnais. Ten kalbė-
jo P.L. B-nės vald. vice-pirminin-
kas inž. Žiurys ir miesto meno at-
stovas.

Žmonių susirinko prie muzėjaus
apie 300. Galėjo būti ir daugiau ...

K.2

LVS RAMVĖ ČIKAGOS SKYRIAUS NARIŲ VEIKLA.

Po atostogų, š.m. 10 d., Jauni-
mo Centre įvyko LVS Ramovė Či-
kagos skyriaus visuotinis ir skait-
lingas narių susirinkimas. Susirinki-
mą atidarė skyr. p-kas. K. Dabulevi-
čius, pirmininkauti pakvietė M. Rek-
laitį, sekretoriauti Z. Samuolį.

Buvo apsparstyta eilė aktualių sky-
riaus veiklos reikalų.

Pagrindiniai šie:

a). Centro v-bos bendraraščio vyk-
dymo aptarimas,

b). Kariuomenės šventės (lapkr.
23d.) ir skyriaus dešimtmečio minė-
jimas.

c). Prisiminimai iš Nepriklauso-
mybės laikotarpio.

d). Kiti Skyriaus einamieji reika-
lai.

Aplinkraštį (nr. 56) perskaičius
ir keliems kolegoms teigiamai dėl jo
pasisakius, paaiškėjo kad K. Jurgė-
los yra parašyta anglų kalba knyga,
"Žalgirio Mūšis" ir jau atiduota
spaudai. Prašoma aukų knygos išlei-
dimui. Kas aukos nemažiau \$3 gaus
ir knygą. Susirinkimo dalyviai tam
sumanymui pritarė. Iš apie 50 da-
lyvavusių susi-me tuojaus 36 daly-
viai suaukojo 158 dolerius, kiti pa-
žadėjo atsiųsti vėliau. Didžiausią su-
mą \$10, paaukojo kolega K. Oželis.

Knyga leidžiama anglų kalba tam
kad būtų galima ją paskleisti pla-
tesnėje kitataučių visuomenėje su-
pažindinant ją su 1410 m. karu su
kryžiuočiais ir abibūdinant Vytauto
Didžiojo vaidmenį kaip karą vado
Žalgirio mūšyje. Ta knyga bus iš-
siuntinėta į mokslo įstaigas ir bi-
bliotekas.

Lapkričio 20 d. Čikagos ramovė-
nai ruošiasi paminėti trigubą šven-
tę:

Kariuomenės šventę lapkr. 23 d.

Skyriaus paminėjimo šventę,

Nepriklausomybės Kovų paminklo
atidarymo šventę. Tą dieną pamal-
das laikys vysk. V. Brizgys. Po to
seks akademinė ir meninė dalis.

Kolegos: plk. Genys ir plk. Ali-
šauskas skaitė paskaitas iš Nepri-
klausomybės kovų laikotarpio atsi-
tiktinų prisiminimų, anekdotų ir ju-
more formoje. Paskaitininkams už
linksmy nuotykių papasakojimą ne-
pagailėta katučių.

Gen. S. Dirmantas kalbėjo, kad
mūsų praeities — Nepriklausomybės
Kovų Istorija nepakankamai aprašy-
ta. Permažai palikta istorinės me-
džiagos mūsų ateities kartoms. Bet
čia pat, jis pasidžiaugė kol. K. Ali-
šausku, kuris kiek pajėgdamas, nors
sunkiai fiziniai dirbdamas fabrike,
randa ryžto ir laiko ir jau nema-
žai turi surinkęs iš Lietuvos Nepri-
klausomybės Kovų laikotarpio isto-
rinės medžiagos, kurios dalis yra pa-
skelbta spaudoje — Karyje.

A. Reklaitis perskaitė L.V.S. Ra-
movė C.V. komisijos aktą, kuriame
komisija įvertino K. Ališausko
atliekamą didelį ir kruopštų darbą
istorinę medžiagą renkant ir pasky-
rė jam piniginę premiją. Premiją įtei-
kė gen. Dirmantas. Premijos kuklu-
mas neleidžia manyti, kad tai būtų
užmokestis už darbą, tai tik paskati-
nimas tęsti pradėtąjį darbą toliau.

Visi susirinkimo dalyviai nusifo-
tografavo prie naujai pastatyto Ne-
priklausomybės Kovų paminklo.

J.V.



Netikėtai ir tragiškai miręs Geelonge, Australijoje, lietuvis veikėjas, Pranas Justinas Zenkevičius (Nekrologą žiūr. lapkričio mėn. KARYJE).

NIAGAROS PUSIASALIS

Tillsonburg, Ont. š.m. spalio 9 d. įvykusiame sportinio šaudymo rungtynėse, tarp Toronto šaulių Vl. Putvio kuopos, Tillsonburg Medžiotojų klubo ir Niagaros pusiasalio skyriaus ramovėnų, buvo išaiškintas naujas sportinio šaudymo meistras, kuris laimėjo pirmą vietą — sidabrinę taurę, A. Augustinavičius. Jis yra senas kanadietis, bet dar nepamiršo iki dabarties laikų seniausio ir mėgiamausio lietuviško sporto šaudymo rungtinių ir medžioklės. Bendrai paėmus Tillsonburg medžiotojų klubas, vadovaujamas p. Augaičio, gražiai užsirekomendavo užimdamas grupinėse ir individualinėse rungtynėse abi pirmąsias vietas. Antrą vietą užėmė Toronto šauliai, ir trečia vieta teko Niagaros pusiasalio ramovėnams.

Naujai įsisteigusiam Tillsonburg Medžiotojų klubui Niagaros pusiasalio ramovėnai linki geriausios sekmes sportiniame šaudyme ir medžioklėje. Toronto šauliams reiškia pagarbą už tokį gražų sportinio šaudymo rungtinių surošimą.

Kiek teko patirti iš Niagaros pusiasalio ramovėnų, kad yra kviečiami į svečius Toronto šauliai ir Rochesterio ramovėnai organizuotai dalyvauti su savo vėliavomis rengiamoje Niagaros pusiasalio Kariuomenės šventėje ir 5 metų Ramovėnų skyriaus įsisteigimo Niagaros pusiasalyje, o kartu ir Kanadoje, sukakties minėjime, kuris įvyks š.m. lapkričio 26 d. Slovakų salėje, Welland Ave. ir Page St. kampas, St. Catharines, Ont. Savo dalyvavimu turime palaikyti tremties kelyje didingą Lietuvos istoriją ir garbingą ginklo brolišką ryšį.

Ramovėnas

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ

Niagaros pusiasalyje

Kariuomenės šventę rengia Niagaros ramovėnai, kurie šiemet švenčia 5 metų skyriaus sukaktį. Minėjimas įvyks lapkričio 26 d. 6 val. vak. Slovakų salėje, Welland Ave. ir Page Street, St. Catharines, Ont.

Šiais metais norima akademinę ir meninę dalį įrašyti į magnetofono juostą, kurią galima bus naudoti radio transliacijoms. Programoje numatyta: Minėjimo atidarymas, Toronto šaulių Vl. Putvio kp. ir Rochesterio ramovėnų atstovų žodis, Lietuvos partizanų priesaikos teksto skaitymas, eilėraščių Kritusiems Kovotojams, choro VARPAS koncertas ir Tautos Himnas.

Po minėjimo, iki 12 val. nakties, vyks pobūvis, veiks užkandžių ir gėrimų bufetas, šimto fantų loterija ir geros geras orkestras.

Lapkričio 27 d. 10 val. ryto, 75 Rolls Avenue vienuolyno koplyčioje, vyks pamaldos už žuvusius. Skautai ir ramovėnai dalyvaus su vėliavomis.

Tautiečiai kviečiami dalyvauti minėjime punktualiai, nes vėliau atvykę trukdys magnetofono juostų įrašymą.

Ramovėnų valdyba

LIETUVIŲ SPORTO ŽAIDYNĖS CHICAGOJE

Rugsėjo mėn. 3-4 d.d. Chicagoje buvo pravesta X-ųjų šiaurės Amerikos liet. sporto žaidynių II-ji dalis, kurios metu įvyko futbolo, lauko teniso, lengv. atletikos ir plaukymo varžybos.

Bendru klubiniu nugalėtoju taškais žaidynėse tapo Clevelando LSK Žaibas, kuris suaugusiųjų klasėse surinko 495.5 tašk., o prieauglio kl. — 248.5 tšk. (įskaitant ir I-jo rato, įvykusio New Yorke, pasekmes).

Futbolo varžybose meistrerio vardą laimėjo (trečiu kart iš eilės) Chicago LFK Lituanica. Chicagiečiai baigmėje įveikė Toronto LSK Vytį 4:0. Susitikime dėl III-cios vietos Lituanicos II vienuolikė suplikė New Yorke LSK 3:1.

Lauko tenise daugumą pirmųjų vietų iškovojo Chicago Neries sportininkai, kurie laimėjo klubinę pe-reinamąją taurę daugiausia taškų surinkusiam klubui šioje sporto šakoje. Vyrų vienetą čia nusinešė V. Grybauskas (Rochesterio Sakalas), antruoju palikęs L. Andriejauską iš Neries. Baigminis susitikimas buvo baigtas žaisti sekančią dieną po žaidynių, nes dėl tamsos jis turėjo būti atidėtas. Moterų vienetą laimėjo A. Loye, jaunių vienetą A. Gedgautas, Vyrų dvejetą — Grybauskas-Andriejauskas, mišrų dvejetą —Pi-

keliūnas-Loye. Visi laimėtojai, išskyrus Grybauską, yra Chicago Neries klubo.

Lengv. atletikoje klubiniu nugalėtoju tapo Clevelando LSK Žaibas. Šį kartą lengv. atletika dalyvių skaičiumi buvo negausi, o pasekmių atžvilgiu — skurdoka. Lietuvių rekordinės pasekmės pasiekė tik R. Besperaitytė, kuri šuolyje į tolį nušoko 16;5", o 75 jardus prabėgo per 9.4. Šie rekordai yra pelnyti mergaičių A klasėje.

Vyrų klasėje pirmąsias vietas laimėjo: 120 j Malinauskas — Toronto Aušra), 220 j.—Meškauskas (Neris), 440 j. Aleksejūnas -(Chicago Aras), 880 j.-Kulovočius (Žaibas), 1 myl. —Kulovočius, 2 myl.-Ripskis (Aras), 3 km. ėjimą-T. Leonas (Neris), 4X 100 j. estafetė — Neris, olimpinę estafetę Žaibas, rutulio stūm.-Jasionis (Neris), disko met.- Jasionis (Neris), šuolį į tolį -Malinauskas, šuolį į augštį-Butkus (Žaibas), trišuolių-Zaliauskas (Aušra), šuolį su kartimi-Sakalas (Žaibas).

Mergaičių klasėje neblogą pasekmę pelnė 13 m. amžiaus sportininkė šuolyje į augštį peršokusi 4'4". Jaunių A klasėje gerai užsirekomendavo Žaliauskas, kuris 100 j. prabėgo per 10.6 sek. o 200 j. per 23.3.

Plaukyme irgi vyravo Žaibas, šioje šakoje surinkęs daugiausia taškų ir Chicago ASK Lituanica. Šiose varžybose dalyvių buvo labai negausu. Geresnių pasekmių pasiekta mergaičių grupėje, kur išsiskyrė jaunosios sportininkės iš Žaibo klubo: D. Čiurlionytė ir P. Malinauskaitė.

Abi žaidynių dienas Chicagoje buvo dideli karščiai, be abejo, turėję daug įtakos į pasekmes ir į varžybų stebėtojų skaičių, kuris buvo labai kuklus. Kiek didesnis publikos būrys atsilankė į futbolo varžybas ir į šokių vakarą.

Šių žaidynių metu įvykusiame oficialiame jų atidaryme sveikinimo žodį tarė Lietuvos konsulas Chicagoje dr. P. Daužvardis, FASK'o pirm. A. Vakselis ir LB Chicago apyg. pirm. J. Jasaitis.

Edv. Šulaitis

Jacobo Arbenz Guzman, buvęs Gvatemalos komunistinės vyriausybės galva (vėliau pasprukęs į Rusiją), šiuo metu yra Kūboje, kur ruošia sukilėlių karinius būrius būsimai invazijai į Gvatemalą.

N.R.

Anglijos Atominų Ginklų Skyriaus viršininku yra paskirtas dr. Nyman Levin. Jo tėvai kilę iš Rusijos.

A.M.

TIKRAI MELAS.

Šių metų "Kario" 7 nr. p. Savanoris, paskaitęs "Tiesoje" melą apie lietuvių tautos laisvės priešų atliktus darbus, suabejojo jų melo tikrumu. Aprašomajame įvyky pulko išdininkas su pinigais jokiams partizanams nepakliuvo, nors ten jis ir buvo.

1-mo pėst. pulko išdininku tuo metu buvo savanoris P. (Pirmoji vardo raidė. Net pavardės raidės nedeđu, nes nežinau jo likimo). Vėliau jis baigė Lietuvos Karo Mokyklą ir tarnavo kariuomenėje karininku iki Lietuvos kariuomenės likvidavimo.

Man teko su juo artimai draugauti ir nekartą kalbėtis apie pirmąsias Lietuvos kariuomenės dienas, taip pat ir apie tą įvykį. Jo žodžiais, jis vežėsis pinigų daug. Tai buvę beveik visi mūsų valstybės pinigai, ir jis vienas juos globojęs ir saugojęs. Jis važiavęs gurguolėje. Prie jo buvę dar pora kareivių. Pinigai buvę sudėti į jo nuosavą "karziną" (Iš nendrinių vytelių pinta dėžė). Toje dėžėje buvę ir jo daiktų: baltiniai, paklodė.

Priešaky voros pradėjus šaudyti, kareiviai iš gurguolės pabėgę miškan. Ir išdininkui nieko kito nebėlikę daryti, kaip bėgti į mišką. Jis pasiėmęs "karziną" su pinigais ir įbėgęs į mišką. Bet miško pakraštyje buvęs retas ir nesaugus. Todėl jis nusprendęs bėgti į miško gilumą. Bet dėžė su pinigais buvusi sunki ir nepatogi nešti. Tada jis išsiėmęs paklodę, sudėjęs pinigų į paklodę ir, punda užsimetęs ant pečių, nubėgęs miško gilumon, susiradęs mažų eglaičių tankų egllynėlį, ten įlindęs ir tūnojęs, nesuprasdamas kas dedasi.

Pagaliau šūviai nutilę. Jis, palikęs punda egllynėlį, išslinkęs pakelėn pasidairyti ir išsiaiškinti esamą padėtį. Pamates, kad ir daugiau yra besidairančių. Po vieną pradėję kariai išeidinėti ant kelio. Išėjęs ir jis. Ir kai paaiškėję, kad jokio pavojaus nebėra, tada jis grįžęs į egllynėlį pasiėmęs paliktąjį punda, susijėškojęs savo numestą "karziną", pinigų sudėjęs atgal į ją susiradęs gurguolę ir vėl visi važiavę pirmyn.

Tiesoje minimus pinigų partizanai galėjo rasti pas nukautą karo valdininką Ruzgą. Jis buvo tiekimo viršininkas. Jis galėjo turėti pinigų avanso, bet tik ne tokį kiekį, kokį "Tiesos" melagliai rodo. Markės tuomet dar turėjo vertę.

Ta pačia proga primenu, kad karo valdininkas Ruzgą, Kauno Karo Muzėjaus kriptoje žuvusiųjų už Lietuvos nepriklausomybę sąrašą, nebuvo įtrauktas.

J.B. Vozgėliškis.

"V. NAGORNOSKI IR B.L.T.M. DRAUGYSTĖ" STRAIPSNIO KELETAS NETIKSLUMŲ

Nr. 7, 201 pusl. dešinė skiltis 13 eilutė iš apačios: "tuviszka dramą. Mes užsijimsime atgrajinti", nereikalinga.

201 pusl. dešinė skiltis 7 eil. iš apačios išspausdinta: "(Veidrodis XX No. 10)" turėtų būti; "(Veidrodis No. 10)".

204 pusl. dešinė skiltis 9 eil. iš viršaus išspausdinta: "Paulia Mengel" turėtų būti; "Paulina Mengel".

204 pusl. dešinė skiltis 15 eil. iš viršaus išsp.: "Verkovicz" turėtų būti "Ervkovicz".

205 pusl. kairė skiltis 2 eil. iš viršaus išsp.: "P. Rukuiža" turėtų būti "P. Rakuiža".

Nr. 8, 246 pusl. kairė skiltis 20 eil. iš viršaus išsp.: "Kryževiu mistras — A. Klevička" turėtų būti: "Kryževiu mistras — A. Rašimas". Toliau praleista: "Alfredas, kryžionikas (programoje kryžiojų brostva) — J. Klevička".

Kitaip sakant, tarpe raidės "A" ir "Klevička" praleista: "Rašimas; Alfredas, kryžionikas (programoje kryžiojų brostva) — J.".

246 pusl. kairė skiltis 18 eil. iš apačios išsp.: "Simkas" turėtų būti "Simukas".

247 pusl. dešinė skiltis 16 eilutė pasibaigia: "Faib" toliau praleista; "čikas išprašo dobilų, šieno, bulvių. Bekampienė".

248 pusl. kairė skiltis 15 eil. iš viršaus išsp.: "J. Markelionis" turėtų būti: "J. Markelionis".

248 pusl. kairė skiltis 15 eil. iš apačios išsp.: "Kuonas", turėtų būti "Kunonas".

Nr. 9, 284 pusl. dešinė skiltis 16 eil. iš viršaus po pirmo skiemens "tą." praleista: "Jam diktuoju Skambis rašo Mortai laišką. Rašo viską".

285 pusl. dešinė skiltis 11 eil. iš apačios po žodžio: "našlė —" praleista: "O. Lukoševičienė. Antanas Bitė, siuvėjas —".

287 pusl. kairė skiltis 18 eil. iš apačios išsp.: "Parajus", turėtų būti "Porajus".

287 pusl. dešinė skiltis 5 eil. iš viršaus išsp.: "18 pusl.", turėtų būti "118 pusl.".

Morkus Šimkus

voje, kaip meškėnais apsidangstę mūsų proseniai galėdavo atsilaikyti ir sumušti šarvuotus ir kautynėms parengtus riterius.

Manau, mums senai trūko istoriko, kuris į įvykius, ne vien politinius, bet ir karinius, atsižvelgtų. Kalbant apie KARĮ, gana įdomus "Atmintinos Nuotraukos" skyrius. Tik kažin kaip su nuotraukomis, ar daug kam pavyko jų išsivežti? Tikrai būtų labai įdomu matyti daugiau nuotraukų, iš anų laikų, KARIO puslapiuose.

B.B. Newark, N.J.

... Linkiu KARIUI pabūti šaukliu — ne tik rintomis temomis mus maitinti. Gerai būtų matyti ir patriotinį Maironišką — Kudirkišką — Vaičaitišką eilėraščių, juk šeimoje ir anūkai paskaito KARĮ. Gerai būtų matyti ir linksmos, anekdotiškos medžiagos. Kritikų daug turite, reikalavimų daug, pamokymų netrūksta, tik darbininkų stinga. Ar negalėtų švaistas, Neveravičius, Raštikis į KARĮ rašyti? Būtų gerai rektarčiais ir vieną kitą jų straipsnį pamatyti.

... Spalio mėn. KARIO Nr. straipsnyje Želigovskia, 1920 m. autorius padarė didelę klaidą — 242 psl., 5 eil. iš virš.: "Majoro Rėklaičio vadovaujamas Vaidotėnų pulkas ties Širvintais trenkė lenkams didelį smūgį. 8 pulko ltn. Balnas su b-nu" ... ir t.t. Majoras Rėklaitis buvo 7 p. p. Z. K. Butegeidžio pulko Vado padėjėjas. Vyr. ltn. Balnas buvo irgi 7 p. p. 8 kuopos vadas.

7 p. p. 1920 m. teko man tarnauti, buvau mokomosios kuopos vadas. Tik aš buvau rezerve, Širvintose ir Ukmergėje kautynėse nedalyvavau. Kai lenkai divizijos vadą gen. Nastopką iš Juodelių kaimo (netoli Širvintų) pagrobė ir išvežė į Vilnių nelaisvėn, — tai plk. Adamkevičius, 7 p. p. vadas, pradėjo eiti divizijos vado pareigas, vieton Nastopkos; mjr. Rėklaitis, pulko vado padėjėjas, ėjo pulko vado pareigas; mjr. Kerbelis — I Bn. vadas, berods, pulko vado padėjėjas. 8 kp. vadas vyr. ltn. Balnas gal ir buvo Bn vadas tos grupės, kuri atliko Širvintų nakties žygį, užėjo lenkų užnugarin ir nulėmė visą Širvintų operaciją.

Pr. Saladžius, Rochester, N. Y.

AUKOJO KARIUI:

... Sveikinu ir linkiu sėkmės Durbės mūšį taip išsamiai ir vaizdžiai patiekti iki galui. Labai yra įdomios pastabos apie ano meto riterių psichologiją, ko nebuvau pastebėjęs. Man asmeniškai labai įdomus yra nagrinėjimas ir lietuvių taktikos ... Man dažnai netilpdavo gal-

LVS 'Ramovė' Rochesterio Sk. \$23.00
LVS 'Ramovė' Niagaros P. Sk. 12.00
LVS 'Ramovė' Philadelphia Sk. 5.00
Lvukis Jonas, Ozone P., N. Y. 5.00
Černius Jonas, Flint, Mich. 2.00
Kazlauskas K., Baltimore, Md. 1.50
Kubiliūnienė I. Philadelphia, Pa. 1.00

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢.

V I E N Y B Ė

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Ateinančiais metais švenčia savo

Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

V I E N Y B Ė

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.



Prenumerata:

Metams \$2.50
Pusei metų \$2.50
Atsk. Nr. 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

S K A I T Y K I T E



nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik \$10.00. Rašykite —

DIRVA

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

K A R I O L E I D I N I A I

gaunami tiesiai iš KARIO Redakcijos, arba pas platintojus:

1. H. Sienkivičius, **KRYŽIUOČIAI**, istorinis romanas, 3 tomai, kiekvienas po \$3.50 (Nuolatiniai "Kario" skaitytojai gauna visus tris tomus tiesiai iš "Kario" tik už \$8.00).

2. Prof. V. Biržiška, **PRAETIES PA-BIROS**, rinkinys straipsnių iš Lietuvos istorijos — \$6.50 (stambi, iliustruota ir irišta knyga)

3. O. Urbonas, **1410 METŲ KARAS IR ŽALGIRIO MŪŠIS**. Studija su smulkio mūšio schemom ir daugybe paveikslų — \$3.00.

Dar šiais metais numatoma išleisti knygą

ANTRASIS PASAULINIS KARAS

Knyga virš 300 pusl., kietais viršeliais, iliustruota retesnėmis nuotraukomis bei svarbesnėmis schemomis. Knygos turinį peržiūrėjo gen. St. Raštikis.

Kad palengvinus šios knygos išleidimą, prašoma ją iš anksto užsiprenumeruoti. Prenumeratorių pavardės tilps toje pačioje knygoje. Pagaudaujami garbės prenumeratoriai. Knygos kaina — 4 doleriai. Užsisakoma iki š.m. rugsėjo 30 d. pas jos autorių ir leidėją — J. Vaičiūnas, 195 Drinkwater Street, Sudbury, Ont., Canada.

D A R B I N I N K A S

910 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išaina du kartu per savaitę

Naujiems skaitytojams duodamas

DIDELIS PAPIGINIMAS

Iki šių metų pabaigos — \$1.00

Šiems ir 1961 metams — \$5.00

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal sutarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS.

916 Willoughby Ave.,

Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.